

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Terezie Dvořáková

Trestní opatření ukládaná mladistvým

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Heranová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27.3.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 156 526 znaků včetně mezer.

Terezie Dvořáková

V Praze dne 27.3.2024

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat JUDr. Simoně Heranové, Ph.D. za vedení této práce a čas, který mi při jejím psaní věnovala, především děkuji za všechny cenné připomínky a rady, jež přispěly k vypracování této práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY TRESTÁNÍ MLADISTVÝCH	7
1.1 Základní principy trestání mladistvých	7
1.2 Právní úprava trestání mladistvých	8
1.3 Základní pojmy související s trestáním mladistvých.....	10
2 TRESTNÍ OPATŘENÍ	15
2.1 Kritéria výběru trestního opatření	16
2.2 Četnost ukládaných trestních opatření.....	18
2.3 Promlčení výkonu trestního opatření.....	20
2.4 Obecně prospěšné práce.....	21
2.5 Peněžité opatření	24
2.6 Propadnutí věci.....	30
2.7 Zákaz činnosti a zákaz držení a chovu zvířat.....	32
2.8 Vyhoštění	35
2.9 Domácí vězení.....	37
2.10 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	40
2.11 Odnětí svobody	41
3 UPUŠTĚNÍ OD ULOŽENÍ TRESTNÍHO OPATŘENÍ	48
3.1 Četnost užití institutu upuštění od uložení trestního opatření.....	50
3.2 Upuštění od uložení trestního opatření dle § 12 z.s.v.m.	50
3.3 Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření.....	52
4 EFEKTIVITA TRESTNÍCH OPATŘENÍ	54
4.1 Efektivita nepodmíněného odnětí svobody.....	55
4.2 Efektivita podmíněného odnětí svobody	57
4.3 Efektivita obecně prospěšných prací	58
4.4 Efektivita dalších vybraných trestních opatření	59
5 POSTAVENÍ ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ A NÁROKY POŠKOZENÝCH	62
5.1 Trestní opatření a odpovědnost a postavení rodičů	62
5.2 Náhrada újmy poškozeného při ukládání trestních opatření.....	65
ZÁVĚR	69
SEZNAM ZKRATEK	71
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
SEZNAM TABULEK	78
SEZNAM PŘÍLOH	79
PŘÍLOHA Č. 1 – SDĚLENÍ MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI	80
PŘÍLOHA Č. 2 – SDĚLENÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY	82
ABSTRAKT	83
ABSTRACT	84

Úvod

Trestní opatření a trestání mladistvých jako celek je aktuálním tématem nejen v tuzemských poměrech, ale je též řešeno v rámci Evropské unie a na poli mezinárodních organizací. Tato práce se bude zabývat především českou právní úpravou, avšak nelze popřít význam mezinárodních a evropských dokumentů pro tuto problematiku; významné z nich budou jmenovány v následujících částech práce.

Trestní opatření jsou specifická tím, že se v nich střetává zájem na zvláštní ochraně dětí se zájmem na ochraně společnosti. Je třeba se jimi zabývat zejména z důvodu, že mladiství jsou zpravidla méně rozumově a mravně vyspělí než dospělí; vhodnou a včasnou intervencí tak lze předejít jejich další trestné činnosti v dospělém životě. Trestní opatření jsou též posledním prostředkem státu, jímž je možné pokoušet se o nápravu mladistvého, v jehož výchově a ukotvení morálních a společenských hodnot selhali jak zákonní zástupci, tak ostatní veřejné instituce. Úprava trestání mladistvých je příhodná právě pro svůj účel, jímž je převážně začlenit mladistvého zpět do společnosti a zamezit jeho další recidivě. Primárním účelem trestních opatření tedy není mladistvého potrestat.

Trestní opatření se oproti ostatním opatřením ukládaným mladistvým vyznačují sankčním prvkem. Ani u trestních opatření by však tento prvek neměl převažovat, jelikož primárním účelem trestních opatření je právě reintegrace mladistvého zpět do společnosti. Trestní opatření jsou institutem *ultima ratio* a měla by být ukládána za ta nejzávažnější provinění, resp. za ta provinění, u nichž by aplikací jiného opatření nebylo dosaženo účelu zákona. Tato zákonná koncepce se však zcela neshoduje s aplikační praxí, jak bude v práci dále popsáno.

Cílem této práce je popsat jednotlivá trestní opatření, upozornit na jejich odlišnosti oproti korespondujícím trestům ukládaným dospělým a dle dostupných informací zhodnotit účinnost vybraných trestních opatření. Práce se též zabývá kritérii výběru druhu a výměry trestních opatření. V závěru se práce věnuje postavení poškozených a zákonných zástupců ve vztahu k mladistvému, jenž spáchal provinění.

Za účelem zpracování této práce byly též vyžádány anonymizované rozsudky od některých okresních a krajských soudů, jejichž výroky o vině a trestu, resp. trestním opatření, jsou uvedeny ve vybraných kapitolách. Cílem vyžádání těchto rozsudků byla snaha zkoumat praktickou aplikaci ukládání trestních opatření a rozhodování soudů v konkrétních případech.

Při tvorbě diplomové práce byla při srovnávání právní úpravy trestání dospělých a mladistvých použita zejména komparativní metoda a metoda analogie. Dále pak byla použita metoda statistická a matematická při zkoumání kvantitativních aspektů vybraných jevů.

V první části práce bude věnován prostor úvodu do problematiky trestání mladistvých, budou zde vyjmenovány základní principy trestání mladistvých a přiblíženy základní pojmy s tímto spojené. V druhé části budou detailně popsána jednotlivá trestní opatření, a to z pohledu hmotného i procesního práva. Též zde budou vyzdvihnuty významné odchylky od právní úpravy trestání dospělých. Ve třetí části bude rozebrán institut upuštění od uložení trestního opatření, jenž velmi úzce souvisí s trestními opatřeními. Ve čtvrté kapitole bude rozebrána účinnost vybraných trestních opatření (včetně upozornění na jejich nedostatky) a úvah, jak docílit větší efektivity při jejich ukládání. Tato část vychází ze zveřejněných studií a empirických výzkumů. V poslední páté části bude věnován prostor specifikům postavení zákonných zástupců (zejména rodičů) v řízení vedeném proti mladistvému, s důrazem na jejich postavení ve fázi ukládání trestního opatření a též bude věnován prostor právní úpravě náhrady škody poškozenému.

1 Úvod do problematiky trestání mladistvých

První část diplomové práce bude věnována úvodu do problematiky trestání mladistvých jako celku, se zaměřením na ty instituty, jenž jsou významné právě pro trestní opatření ukládaná mladistvým. V této části budou vymezeny základní principy trestání mladistvých, bude popsána právní úprava trestání mladistvých, včetně evropských a mezinárodních dokumentů, též zde budou přiblíženy některé z pojmů, jenž jsou specifické právě pro trestání mladistvých.

1.1 Základní principy trestání mladistvých

Základní principy trestání mladistvých jsou jmenovitě vyjádřeny zejména v § 3 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Tato kapitola se zaměřuje zejména na principy, jenž nejsou explicitně vyjádřeny v tomto ustanovení a které jsou pro trestání mladistvých specifické a odlišují je od trestání dospělých pachatelů.

Současná právní úprava trestání mladistvých vychází z několika trestně politických principů, mezi něž lze zařadit princip restorativní justice. Princip restorativní justice je výslovně vyjádřen v § 3 odst. 1 z.s.v.m., který stanoví, že sankce ukládané dle tohoto zákona směřují především k obnově společenských vztahů, resocializaci mladistvého a předcházení recidivě. Dalším z teoretických východisek, jenž prolíná právní úpravu opatření ukládaných mladistvým, je rehabilitační spravedlnost, kterou lze spatřovat zejména v odděleném soudnictví mládeže a v prosazování prvků sociálně opatrovnického modelu.¹ Sociálně opatrovnický model vychází z myšlenky, že mladistvý páchá trestnou činnost v důsledku působení vnějších jevů, například může jít o ekonomické či sociální důvody.

Trestní řízení vedené proti mladistvým též zahrnuje prvky justičního modelu. Na rozdíl od sociálně opatrovnického modelu je jedním ze základních východisek justičního modelu myšlenka, že se mladistvý rozhodl provinění spáchat na základě vlastní svobodné vůle.² Součástí ideje justičního modelu je též myšlenka, že mladistvým mají být zaručena minimálně stejná procesní práva jako dospělým. V české právní úpravě jsou využívány prvky obou základních modelů trestání mladistvých tedy

¹ VÁLKOVÁ, Helena; KUČHTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2019, s. 281, ISBN 978-80-7400-732-3.

² Tamtéž s. 280.

sociálně opatrovníckého i justičního. Až na specifické odlišnosti se na mladistvé uplatní stejné zásady trestního řízení jako na dospělé, resp. katalog zásad trestních principů je pro mladistvé pachatele širší.

Dalším základním principem trestání mladistvých, který se již vztahuje k samotným opatřením ukládaným mladistvým, je princip subsidiarity trestních opatření, který je vyjádřen v § 3 odst. 2 z.s.v.m. Tento princip vychází z principu subsidiarity trestní represe a není tedy limitován pouze na trestní opatření, ale prolíná celou trestněprávní úpravu, včetně úpravy vztahující se na dospělé. Princip subsidiarity trestních opatření vyjadřuje ve své podstatě základ celé úpravy trestání mladistvých, která směřuje předně k nápravě mladistvého a zamezení recidivě, nikoliv k potrestání mladistvého. Na rozdíl od ostatních opatření, jenž je možné mladistvým uložit, by měla trestní opatření jako celek zasahovat do autonomní sféry mladistvého pachatele ve vyšší míře. Paradoxně však některá z výchovných či ochranných opatření mohou mladistvého v běžném životě ovlivnit více než některá mírnější trestní opatření. Jako příklad lze srovnat trestní opatření podmíněného odnětí svobody, kdy do běžného života mladistvého není zasaženo podstatným způsobem a ochranné opatření zabezpečovací detence, kdy je mladistvý omezen na svobodě.

V souvislosti se zabezpečovací detencí a některými dalšími ochrannými opatřeními se nabízí otázka, zda by neměla být subsidiarita trestních opatření vztažena i na jiná opatření ukládaná mladistvým, u nichž je omezena svoboda mladistvého.

Velmi významný princip je též uveden v § 3 odst. 3 z.s.v.m., který stanoví, že při ukládání opatření mladistvým se „... musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu“. Stěžejním bodem je zde kritérium rozumové a mravní vyspělosti mladistvého, které je specifické právě pro ukládání opatření mladistvým. Těmto a dalším specifickým pojmům, resp. institutům trestání mladistvých budou věnovány následující kapitoly.

1.2 Právní úprava trestání mladistvých

Tuzemská právní úprava je obsažena zejména v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, v trestním zákoníku a v trestním řádu. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je k těmto dvěma právním předpisům ve vztahu *lex specialis*.

Kromě tuzemské právní úpravy je potřeba zaměřit se i na další významné dokumenty mezinárodního a evropského práva, jimiž je tuzemská právní úprava buď přímo nebo nepřímo ovlivněna. Jedná se o dokumenty, jenž obsahují výčet základních principů trestního práva mladistvých a jejichž závaznost pro Českou republiku se může lišit. Samotný zákon o soudnictví ve věcech mládeže z části transponuje směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení.

Mezi stěžejní mezinárodní dokumenty patří Úmluva OSN o právech dítěte (dále též „Úmluva“), jež byla Českou republikou ratifikována. Tato Úmluva zakotvuje minimální standard ochrany práv dětí. I přestože není cílena výhradně na ochranu dítěte v trestním řízení, poskytuje právní úpravu základních zásad trestního řízení, v němž v jakémkoliv postavení vystupuje dítě. Kontrolu implementace Úmluvy provádí Výbor pro práva dítěte, který je Úmluvou zřízen. O plnění závazků plynoucích z Úmluvy, resp. o její implementaci, předkládá Česká republika Výboru pro práva dítěte pravidelné zprávy, přičemž poslední zpráva byla Českou republikou předložena v roce 2018.³ Po předložení poslední zprávy bylo Výborem pro práva dítěte České republiky doporučeno, aby mimo jiné byly využívány instituty mimosoudních sankcí tam, kde je to možné.

Mezi další mezinárodní dokumenty v oblasti ochrany práv mladistvých v rámci trestního řízení lze zařadit Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží (tzv. „Pekingská pravidla“)⁴, Směrnici OSN pro prevenci delikvence mladistvých (tzv. „Rijádská směrnice“),⁵ Směrnici OSN pro postup vůči dětem v systému trestní justice (tzv. „Vídeňská směrnice“),⁶ či Pravidla OSN k ochraně mladistvých zbavených osobní svobody („tzv. Havanská pravidla“).⁷ Tyto rezoluce OSN nejsou pro Českou republiku závazné, jedná se o doporučení OSN.

³ Úmluva o právech dítěte. In: vlada.gov.cz [online] [cit. 2023-12-29]. Dostupné z <https://vlada.gov.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/#>.

⁴ Rezoluce Valného shromáždění OSN 40/33 ze dne 29. 11. 1985. Dostupné <https://www2.ohchr.org/english/law/pdf/beijingrules.pdf>.

⁵ Rezoluce Valného shromáždění OSN 45/112 ze dne 14. 12. 1990. Dostupné z <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>

⁶ Rezoluce Hospodářské a sociální rady OSN 1997/30 ze dne 21. 7. 1997. Dostupné z <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-action-children-criminal-justice-system>

⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN 45/113 ze dne 14. 12. 1990. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-rules-protection-juveniles-deprived-their-liberty>

1.3 Základní pojmy související s trestáním mladistvých

Následující kapitola bude věnována jednotlivým pojmům, které jsou specifické pro trestání mladistvých a pro ukládání trestních opatření.

1.3.1 Rozumová a mravní vyspělost

Rozumová a mravní vyspělost, někdy též označována jako podmíněná či relativní přičetnost je společně s věkem a přičetností jedním z obligatorních znaků subjektu trestného činu, resp. provinění.⁸

Posuzování rozumové a mravní vyspělosti mladistvého je jeden ze stěžejních institutů trestání mladistvých. Na této skutečnosti (nikoliv však výlučně) závisí posouzení trestní odpovědnosti mladistvého, výběr opatření, jenž bude mladistvému uloženo, a v důsledku jejího nedostatku pak může dojít i k zastavení trestního stíhání či ke zproštění obžaloby.⁹

V rámci rozumové a mravní vyspělosti je zkoumáno, zda mladistvý disponuje dostatečnou rozpoznávací a volní způsobilostí, tedy zda je mladistvý schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání a zda je schopen své jednání ovládnout.¹⁰ Pokud nedostatek rozumové a mravní vyspělosti nemá za důsledek vymizení alespoň jedné z těchto schopností, pak je mladistvý za čin trestně odpovědný. Rozumová a mravní vyspělost se posuzuje jak ve vzájemných souvislostech, tak v poměru k průměrné rozumové a mravní vyspělosti mladistvých obecně; jako příklad poměrování rozumové a mravní vyspělosti mladistvého pachatele v poměru k průměru mladistvých lze uvést například úvahu Nejvyššího soudu: „*mravní vyspělost mladistvého je nižší, než jaká je běžná u osob ve věku mezi patnáctým a osmnáctým rokem věku, a to např. proto, že mladistvý byl od útlého věku vychováván v prostředí, jež se vyznačovalo tím, že páchaní trestné činnosti bylo běžnou normou chování*“.¹¹ Z tohoto lze soudit, že ačkoliv je rozumová a mravní vyspělost atributem mladistvého, je do značné míry ovlivňována vnějšími vlivy okolí na mladistvého.

⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 5 (Odpovědnost mladistvého). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 48. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁹ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 č.j. 5 Tm 37/2007-123.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. § 5 (Odpovědnost mladistvého). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 48. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006 (č. 19/2007 Sb. rozh. tr.).

Z důvodové zprávy k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže vyplývá, že tento institut byl do tohoto zákona začleněn z důvodu vysoké rozdílnosti rozumové a mravní vyspělosti u jednotlivých mladistvých.¹² Trestní opatření lze uložit jen mladistvému, který je rozumově a mravně vyspělý tak, že je za spáchaný čin trestně odpovědný.

Povinnost orgánů činných v trestním řízení zjišťovat rozumovou a mravní vyspělost mladistvého je vyjádřena v § 55 z.s.v.m. Posouzení rozumové a mravní vyspělosti je otázkou právní a zásadně ji posuzují orgány činné v trestním řízení samy, pokud však existují opodstatněné pochybnosti o podmíněné přičetnosti mladistvého, je na místě, aby posouzení bylo provedeno znalcem. Z § 58 z.s.v.m. vyplývá, že vyšetření duševního stavu mladistvého provádějí zásadně dva znalci z oboru zdravotnictví, z toho jeden se specializací na dětskou psychologii a druhý se specializací na dětskou psychiatrii. Vypracování takovýchto znaleckých posudků může též navrhnout samotný mladistvý, avšak soud nemá povinnost tomuto návrhu vyhovět.¹³

1.3.2 Polehčující a přitěžující okolnosti

Stejně jako u dospělých, je u mladistvých možné využít institut polehčujících a přitěžujících okolností. Tyto okolnosti soud posuzuje při stanovení druhu a výměry trestního opatření, přičemž existence polehčujících okolností je hodnocena ve prospěch mladistvého a existence přitěžujících okolností v jeho neprospěch.¹⁴

Demonstrativní výčet polehčujících okolností obsahuje § 25 odst. 1 z.s.v.m., jedná se například o vykonání probačního programu, či jiného programu k rozvoji sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, či poskytnutí zadostiučinění nebo náhrady škody poškozenému. Za polehčující okolnost je též dle § 25 odst. 1 písm. c) z.s.v.m. považováno, pokud se mladistvý po spáchaném činu choval tak „... že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí.“ Na mladistvé se vztahuje obecná úprava polehčujících a přitěžujících okolností, jež je obsažena v trestním zákoníku. Je také vhodné upozornit na skutečnost, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje zvláštní úpravu přitěžujících okolností, pouze rozšiřuje okruh okolností polehčujících. Tato úprava se jeví jako logická, jelikož právní úprava trestání mladistvých je celkově mírnější oproti trestání dospělých, je tedy v souladu

¹² Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, č. 218/2003 Dz; k § 5.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.11.2015, sp. zn. 8 Tdo 1383/2015.

¹⁴ PŮRY, František. § 42 (Přitěžující okolnosti). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 846. ISBN 978-80-7400-893-1.

s tímto přístupem, aby byl výčet polehčujících okolností u mladistvých co nejširší a naopak aby možných přitěžujících okolností bylo co nejméně.

Na rozdíl od právní úpravy obsažené v trestním zákoníku, ukládá zákon o soudnictví ve věcech mládeže soudu, aby při stanovení druhu a výměry trestního opatření přihlédl k tomu, zda mladistvý provinění spáchal ve stavu zmenšené přičetnosti přivozeném návykovou látkou (srov. § 25 odst. 2 z.s.v.m.). V tomto případě však zákon nestanoví, zda je k této okolnosti přihlíženo jako k polehčující či k přitěžující, zřejmě tedy bude záležet na konkrétních podrobnostech daného provinění, dle kterých soud rozhodne.

Významnou polehčující okolností je účinná lítost. Účinná lítost spočívá ve skutečnosti, že mladistvý projevuje lítost nad svým činem, přičemž není nutné, aby mladistvý lítost přímo vyslovil, postačí pouhá skutečnost, že mladistvý jedná tak, že je zřejmé, že svého činu lituje, naopak se nejedná o účinnou lítost v případě, kdy mladistvý lítost pouze vyslovil a svým chováním ji nijak neprojevuje.¹⁵ Předpokladem pro využití tohoto institutu je skutečnost, že se mladistvý ke svému činu doznal. Možnosti uplatnění účinné lítosti u mladistvých jsou širší než u dospělých, jelikož zde není omezení na vyjmenované trestné činy dle § 33 tr. z. Účinná lítost vede k zániku trestnosti činu spáchaného mladistvým pokud jsou kumulativně splněny podmínky dle § 7 z.s.v.m., tedy za provinění mladistvého trestní zákoník neukládá horní sazbu trestu vyšší než pět let, mladistvý dobrovolně odstranil spáchanou škodu nebo se o to alespoň pokusil, projevil snahu po nápravě a provinění nemělo trvale nepříznivých následků. Účinnou lítost lze projevit například odstraněním či snahou o odstranění následků provinění, spáchané škody, či snahou mladistvého po nápravě. Za odstranění následků je též možné považovat případ, kdy mladistvý upustí od pokračování v trestním jednání ve stadiu neukončeného pokusu.¹⁶ Předpokladem uplatnění účinné lítosti je též dobrovolnost jednání mladistvého, ten musí jednat z vlastních morálních pohnutek, a nikoliv v důsledku zahájení nebo bezprostřední hrozby zahájení trestního stíhání.¹⁷

¹⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. § 11 (Obecná úprava upuštění od uložení trestního opatření). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 95. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. K povaze provinění a účinné lítosti u mladistvého. *Právní rozhledy*, 2004, č. 24, s. 887-894. ISSN 1210-6410.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.1. 2001 sp. zn. 7 Tz 289/2000, (č. 35/2001 Sb. rozh. tr.).

Pokud chování mladistvého dostatečně nenaplnuje znaky účinné lítosti je možné subsidiárně využít upuštění od uložení trestního opatření.¹⁸

1.3.3 Úhrnné, souhrnné a společné trestní opatření

Souhrnné a úhrnné trestní opatření lze uložit jednak v případě, kdy mladistvý spáchal více provinění v období před dovršením osmnácti let a jednak v případě, kdy mladistvý spáchal provinění před dovršením tohoto roku a trestný čin po jeho dovršení.

Na úpravu úhrnných a souhrnných trestních opatření ukládaných za více spáchaných provinění, jenž mladistvý spáchal před dovršením osmnácti let, se použijí pravidla trestního zákoníku, i přes to je vždy potřeba přihlížet k zásadám a účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V důsledku tohoto pravidla mám za to, že ustanovení týkající se horní hranice trestní sazby odnětí svobody uvedené v § 43 odst. 1 tr. z. ve druhé větě za středníkem se na mladistvého nemohou použít, tedy že i na úhrnná a souhrnná opatření se použije úprava § 31 odst. 1 a 3 z.s.v.m, která stanoví, že horní hranice sazby odnětí svobody u mladistvých nesmí převýšit pět, resp. deset let. Naopak zvýšení trestní sazby odnětí svobody o jednu třetinu u úhrnného trestu se použije i na mladistvé.¹⁹ V případě mladistvých je trestní sazba zvýšená o jednu třetinu dle § 43 odst. 1 tr. z., snížena na polovinu dle § 31 odst. 1 z.s.v.m., přičemž jak bylo popsáno výše, nesmí být překročeny horní hranice sazby stanovené v tomto paragrafu.

Souhrnné opatření je ukládáno v případech, kdy je mladistvý souzen za dvě či více provinění, kdy tyto nejsou projednávány ve společném řízení, za nejméně jedno z nich byl již odsouzen a jiné spáchal v době před vyhlášením původního odsuzujícího rozsudku. Souhrnné opatření je možné uložit i v případě, kdy bylo podmíněně upuštěno od uložení trestního opatření s dohledem.²⁰ Naopak jej není možné uložit, pokud nastala fikce neodsouzení.

Úhrnné opatření je ukládáno, pokud je o sbíhajících se provinění rozhodováno ve společném řízení. Úhrnným opatřením je ukládán trest za provinění, jenž je nejpřísněji trestné (srov. § 43 odst. 1 tr. z.), nad to lze vedle něj uložit i výchovné opatření.²¹

¹⁸ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 130. ISBN 978-80-7502-131-1.

¹⁹ SOTOLÁŘ, Alexander. § 25 (Ukládání trestního opatření). *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 267. ISBN 978-80-7478-848-2.

²⁰ PÚRY, František. § 43 (Úhrnný a souhrnný trest). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 897. ISBN 978-80-7400-893-1.

²¹ Tamtéž s. 883.

V případě, že mladistvý spáchal provinění a trestný čin, bude mu uložen úhrnný či souhrnný trest nebo trestní opatření, a to v závislosti na tom, zda nejpřísněji trestaný čin spáchal před dovršením osmnácti let či po. Horní hranice sazeb u činů spáchaných před dovršením osmnácti let bude posuzována dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (srov. § 25 odst. 3 z.s.v.m.). Společně s uložením souhrnného či úhrnného trestu může být uloženo i opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, přičemž tento princip platí i opačně.²²

Společné trestní opatření je mladistvému ukládáno, pokud je odsouzen za více dílčích útoků pokračujícího provinění, též dle úpravy obsažené v trestním zákoníku.

²² Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 21.10.2010, sp. zn. Tpjn 300/2009, (č. 2/2011 Sb. rozh. tr.).

2 Trestní opatření

Trestní opatření mohou být uložena pouze soudem a na základě zákona. Dle ust. § 3 odst. 2 z.s.v.m., lze trestní opatření uložit tehdy, jestliže by uložením jiného opatření nebo zvláštními způsoby řízení nebyl naplněn účel zákona. Trestní opatření, jenž svým obsahem odpovídají trestům uvedeným v trestním zákoníku, jsou ukládána za podmínek stanovených v trestním zákoníku s modifikacemi upravenými v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Ne všechny tresty uvedené v trestním zákoníku však mají obdobu v podobě trestního opatření. Jak vyplývá ze znění zákona o soudnictví ve věcech mládeže, mladistvým nelze uložit trest zákazu pobytu, propadnutí majetku, ztráty čestných titulů a vyznamenání a ztrátu vojenské hodnosti. Naopak specifickým institutem trestání mladistvých je peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, které nemá při trestání dospělých obdobu.

Trestní opatření jsou též ukládána při účastenství mladistvého na provinění, kdy mladistvý vystupuje jako organizátor, návodce nebo pomocník, a to dle § 24 odst. 2 tr. z., či při pokusu (§ 21 odst. 2 tr. z.) nebo přípravě (§ 20 odst. 2 tr. z.) provinění.

Z údajů Ministerstva spravedlnosti vyplývá, že trestní opatření jsou nejčastěji ukládaným druhem opatření, jak je zobrazeno v tabulce č. 1 níže. Tabulka č. 1 zachycuje počet pravomocně uložených opatření mladistvým v poměru k počtu pravomocně skončených řízení v jednotlivých letech. Přičemž některá řízení skončila neuložením žádného opatření, jednalo se např. o zproštění obžaloby, zastavení řízení, schválení narovnání, či naopak bylo uloženo více druhů opatření zároveň. Z tabulky též vyplývá, že soudy velmi málo ukládají společně s trestními opatřeními i opatření výchovná, tyto závěry též plynou z výzkumné studie.²³ Ukládání výchovných opatření vedle trestních opatření dává přitom možnost soudu opatření více individualizovat.²⁴ Je tedy zřejmé, že ačkoliv je právní úpravou ukotven princip subsidiarity trestních opatření, dosavadní soudní praxe se od tohoto principu odchyluje, a naopak ukládá trestní opatření primárně. Příčinou tohoto jevu však může být i skutečnost, že pro ukládání některých výchovných a ochranných opatření chybí způsoby, jak tyto opatření realizovat a kontrolovat jejich výkon.²⁵

²³ SCHEINOST, M. a VÁLKOVÁ, H. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 46. ISBN 978-80-7338-154-7.

²⁴ Tamtéž s. 47.

²⁵ Viz např. kapitola 4.4 této práce, kde jsou diskutována úskalí ukládání výchovné opatření probačního programu.

Tabulka č. 1 – Počet pravomocně uložených trestních opatření a výchovných a ochranných opatření v letech 2013–2022²⁶

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Trestní opatření	1960	1581	1390	1299	1224	1270	1310	1105	1125	1024
Výchovná/ochranná opatření	337	316	269	291	221	261	272	186	188	197
Celkový počet řízení	2862	2281	1951	1775	1654	1739	1728	1501	1511	1344

2.1 Kritéria výběru trestního opatření

Při ukládání trestních opatření soud stanoví druh a v rámci zákonné sazby výměru opatření. Skutkové podstaty provinění mladistvých odpovídají svou povahou skutkovým podstatám trestných činů, základem pro výměru trestního opatření je tedy trestní sazba uvedená u jednotlivých skutkových podstat v trestním zákoníku, přičemž výměra trestního opatření je dále modifikována dle ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže upravující konkrétní druh trestního opatření. Přes to, že se trestný čin spáchaný mladistvým označuje provinění, a toto označení se už dále nečlení jako u dospělých na přečin a zločin, je při výběru trestního opatření nutné řídit se tímto členěním uvedeným v § 14 tr. z.

Při výběru trestního opatření soud musí dle § 3 odst. 3 z.s.v.m. přihlížet k „... osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu“. Nad to soud při stanovení druhu a výměry trestního opatření dle § 39 odst. 1 tr. z. posuzuje příčetnost mladistvého, dosavadní způsob jeho života, možnosti nápravy mladistvého a jeho chování před a po činu. Uložené trestní opatření má též reflektovat stupeň nebezpečnosti provinění pro společnost, ten je možné shledat například v pohnutce, míře zavinění, způsobu provedení nebo následcích provinění.²⁷ Stupeň nebezpečnosti provinění pro společnost

²⁶ Statistické listy soudů z let 2013–2022, poskytnuté na žádost Ministerstvem spravedlnosti

²⁷ ŠÁMAL, Pavel. K povaze provinění a účinné lítosti u mladistvého. *Právní rozhledy*. 2004, č. 24, s. 887–894. ISSN 1210-6410.

může být hodnocen v rámci přitěžujících či polehčujících okolností.²⁸ Uložené trestní opatření má reflektovat veškeré výše popsané náležitosti tak, aby trestní opatření bylo přiměřené ke spáchanému provinění.

Zjištění poměrů mladistvého je upraveno v § 55 z.s.v.m. V rámci poměrů mladistvého jsou zjišťovány příčiny spáchání provinění a osobní, rodinné a jiné poměry mladistvého. Zjištění poměrů mladistvého je zásadně činěno *bez zbytečného odkladu*, tedy v raných fázích řízení. Pokud je nezbytné zjistit bližší informace týkající se poměrů mladistvého, je dle § 56 z.s.v.m. možné vypracovat zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého (dále též „Zpráva o poměrech mladistvého“), která by měla navazovat na zjištění poměrů mladistvého, a doplňovat jej.²⁹

Zpráva o poměrech mladistvého sice není nezbytným podkladem pro stanovení druhu a výměry opatření, pokud je však během řízení vypracována, je soud povinen k ní při ukládání trestního opatření přihlédnout. Zprávu o poměrech mladistvého vypracovává orgán sociálně-právní ochrany dětí, kterým je zpravidla obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě trvalého pobytu mladistvého, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, nebo Probační a mediační služba, kterou jsou zpravidla střediska Probační a mediační služby působící v sídle okresních soudů. Zpráva o poměrech mladistvého je zpracována buď na pokyn předsedy senátu soudu pro mládež v řízení před soudem, či na pokyn státního zástupce v přípravném řízení. Obsah Zprávy o poměrech mladistvého je stanoven demonstrativně. Tato zpráva zejména obsahuje: „... věk mladistvého, stupeň jeho zralosti, dále jeho postoj k provinění a jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, včetně vztahu mladistvého k jeho rodičům, stupeň vlivu rodičů na něho a vztah mezi mladistvým, jeho širší rodinou a blízkým sociálním okolím, záznamy o školní docházce, jeho chování a prospěchu ve škole, a je-li zaměstnán, i skutečnosti významné pro posouzení jeho chování v zaměstnání, přehled jeho předchozích provinění a opatření vůči němu použitých, jakož i popis jejich výkonu, včetně způsobu chování mladistvého“.³⁰ Předseda soudu či státní

²⁸ Ust. § 25 z.s.v.m. a § 41 a 42 tr. z.

²⁹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. § 55 (Zjištění poměrů mladistvého) *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s 153. ISBN 978-80-7478-848-2.

³⁰ Viz § 56 odst. 3 z.s.v.m.

zástupce mohou požadavky na obsah Zprávy o poměrech mladistvého rozšířit, přičemž tyto požadavky musí být upřesněny v rámci uložení vypracování této zprávy.³¹

Na závěr této kapitoly je vhodné uvést, že výběr a výměra trestních sankcí je, v rámci zákonných mezí, v diskreci soudu. V tomto ohledu je možné upozornit na skutečnost, že agendu soudu pro mládež na okresních soudech vykonává zpravidla jeden soudce.³² V souvislosti s tímto lze pozorovat preferenci určitých trestních opatření na jednotlivých soudech.³³ Kritériem výběru trestního opatření, které však přirozeně není uvedeno v zákoně, je tedy i preference jednotlivých trestních opatření soudcem.

2.2 Četnost ukládaných trestních opatření

Trestní opatření jsou v § 24 odst. 1 z.s.v.m. seřazena dle preference ukládaných sankcí, kdy zákonodárce nejvíce preferuje trestní opatření obecně prospěšných prací a nejméně trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody.³⁴ Z tabulky č. 2 lze však jednoznačně určit, že při ukládání trestních opatření v praxi se toto řazení neuplatňuje.

Nejčastěji ukládaným trestním opatřením je podmíněné odsouzení mladistvého, lze zde pozorovat podobný trend jako u trestání dospělých, kde byl podmíněný trest odnětí svobody ve srovnávané roky uvedené v tabulce č. 2 též ukládán nejčastěji.³⁵ Mezi další čteně ukládaná trestní opatření patří obecně prospěšné práce a podmíněné odsouzení s dohledem. Nepodmíněné odsouzení v letech 2013 až 2022 činilo průměrně 5,2 % uložených trestních opatření. Ostatní trestní opatření jsou ukládána zřídka.

Níže zobrazená tabulka č. 2 zpracovává údaje poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti a zobrazuje počet pravomocně uložených jednotlivých trestních opatření v příslušném roce. Tabulka zobrazuje pouze ta trestní opatření, jež byla uložena jako hlavní. V tabulce není uvedeno trestní opatření zákazu držení a chovu zvířat, jelikož

³¹ ŠÁMAL, Pavel. § 56 (Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 505. ISBN 978-80-7400-350-9.

³² ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 249. ISBN 978-80-7502-131-1.

³³ Tamtéž.

³⁴ BRUCKNEROVÁ, Eva. Možnosti ukládání trestního opatření obecně prospěšných prací mládeži. *Právní rozhledy*, 2020, č. 20, s. 714-718. ISSN 1210-6410.

³⁵ Statistické listy trestní pro fyzické osoby, Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření z let 2013-2022. [online]. [cit. 2024-02-01]. Dostupné z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

údaje o ukládání tohoto trestního opatření statistické listy soudů o uložených trestních opatření neobsahují.

Tabulka č. 2 - Počet pravomocně uložených trestních opatření v letech 2013–2022³⁶

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Podmíněné odsouzení	978	745	560	569	506	593	584	467	497	451
Obecně prospěšné práce	331	267	262	229	225	200	209	181	172	177
Podmíněné odsouzení s dohledem	261	211	250	219	222	199	223	207	216	196
Nepodmíněné odsouzení	81	88	74	63	63	58	67	73	64	53
Zákaz činnosti	9	3	4	2	3	3	1	1	0	2
Peněžitě opatření	6	0	0	3	1	5	9	4	12	2
Vyhoštění	3	1	1	2	3	1	4	3	1	3
Peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Propadnutí věci	0	1	1	2	2	1	0	1	1	2
Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Domácí vězení	4	1	0	2	0	2	1	0	0	0
Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření	286	264	237	208	199	207	211	168	162	138
Celkem	1960	1581	1390	1299	1224	1270	1310	1105	1125	1024

³⁶ Statistické listy soudů z let 2013-2022, poskytnuté na žádost Ministerstvem spravedlnosti.

2.3 Promlčení výkonu trestního opatření

Promlčecí doba výkonu trestního opatření činí dle § 34 z.s.v.m. pět let a deset let v případě, že bylo mladistvému uloženo „... *výjimečné trestní opatření odnětí svobody nad pět let až do deseti let*“. Promlčecí doba počíná běžet právní mocí odsuzujícího rozhodnutí, či právní mocí rozhodnutí že se trestní opatření vykoná (srov. § 94 odst. 2 tr. z.). Pokud bylo mladistvému uloženo vedle sebe více trestních opatření, je promlčení jejich výkonu posuzováno zvlášť.³⁷ Promlčecí doba je stanovena pouze ve dvou možných délkách a je zkrácena oproti úpravě dospělých. Ke zkrácení promlčecích lhůt u mladistvých došlo z důvodu, že je účelné, aby byl výkon trestního opatření navázán na spáchané provinění³⁸ – čím později výkon trestního opatření nastane, tím méně je účelné a výchovné. Tuto promlčecí dobu nelze dále zkracovat. Dle § 34 odst. 3 z.s.v.m. se stejně jako u dospělých nepromlčuje výkon těch trestních opatření, u nichž tak výslovně stanoví trestní zákoník – jedná se o trestné činy (resp. provinění) uvedené v § 35 tr. z. (srov. § 95 tr. z.). Promlčení též nemůže nastat u trestních opatření, u nichž to vylučuje jejich povaha – např. zákaz činnosti, podmíněné odsouzení či propadnutí věci.³⁹

Promlčecí dobu je možné prodloužit v případech, kdy se staví či přerušuje. Výčet okolností, pro které se promlčecí doba staví obsahuje § 94 odst. 3 tr. z., který je možné vztáhnout i na mladistvého v rozsahu těch trestních opatření, které lze mladistvému uložit. K přerušení může dojít dle § 94 odst. 4 tr. z. pokud soud učiní opatření směřující k výkonu trestu, nebo pokud je v promlčecí době spácháno stejně nebo více závažné provinění. Přerušením počíná promlčecí doba běžet od začátku dle § 94 odst. 5 tr. z.

Promlčením výkonu trestního opatření dochází k jeho zániku, přitom ale tímto promlčením nezaniká trestnost provinění.⁴⁰ Je tedy nutné důsledně rozlišovat mezi promlčením výkonu trestního opatření a promlčením trestního stíhání dle § 8 z.s.v.m., které může vést k zániku trestnosti, pokud to u dané skutkové podstaty trestní zákoník nevyklučuje.

³⁷ PÚRY, František. § 94 (Promlčení výkonu trestu). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1467. ISBN 978-80-7400-893-1.

³⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 672. ISBN 978-80-7400-042-3.

³⁹ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 2, s. 29-34. ISSN 1213-5313.

⁴⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 672. ISBN 978-80-7400-042-3.

2.4 Obecně prospěšné práce

Trestní opatření obecně prospěšných prací je ukládáno za podmínek stanovených v trestním zákoníku. Toto trestní opatření lze uložit za jakákoliv nedbalostní provinění a úmyslná provinění, za něž trestní zákoník ukládá trest odnětí svobody s horní hranicí sazby do pěti let,⁴¹ přičemž není potřeba, aby v trestním zákoníku bylo toto opatření výslovně uvedeno jako možný trest za spáchaný čin. Obecně prospěšné práce lze uložit samostatně či společně s jiným opatřením, s výjimkou trestního opatření podmíněného a nepodmíněného odnětí svobody a trestního opatření domácího vězení (srov. § 53 odst. 1 tr. z.). Pokud jsou obecně prospěšné práce ukládány jako souhrnné či úhrnné opatření, musí každé z trestaných provinění naplňovat znaky přečinu (srov. § 43 odst. 1 tr. z.).

Před uložením trestního opatření obecně prospěšných prací soud vyžádá stanovisko mladistvého. Stanovisko by mělo reflektovat pozitivní přístup mladistvého k ukládanému opatření a jeho ochotu toto opatření vykonat. V opačném případě, tedy v případě negativního stanoviska mladistvého k výkonu tohoto opatření, by soud měl zvážit uložení jiného trestního opatření, jelikož při nesoučinnosti mladistvého nemůže být naplněn účel tohoto trestního opatření.⁴²

Při ukládání tohoto opatření soud dále přihlédne ke zdravotní způsobilosti mladistvého. Dle § 26 odst. 1 z.s.v.m. soud musí zvolit takový druh obecně prospěšných prací, jenž nebude ohrožovat zdraví, bezpečnost a mravní vývoj mladistvého, přičemž poslední z těchto aspektů vyjadřuje zvláštní povahu zacházení s mladistvým při uložení tohoto opatření. Mladistvému nemůže být v rámci obecně prospěšných prací nařízena práce, jež je mladistvým jinak zakázána zákonem č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce, vyhláškou č. 180/2015 Sb., o zakázaných pracích a pracovištích, či jinými právními předpisy upravujícími pracovní podmínky mladistvých. Zdravotní způsobilost mladistvého je zkoumána jak z fyzického, tak psychického hlediska.⁴³ Soud neuloží obecně prospěšné práce mladistvému, jenž není zdravotně způsobilý k výkonu tohoto trestního opatření. Posouzení zdravotní způsobilosti je prováděno lékařskou zprávou či

⁴¹ Definice přečinu dle § 14 odst. 2 tr. z.

⁴² SOTOLÁŘ, A. § 26 (Obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 277. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁴³ PÚRY, František. § 64 (Stanovisko pachatele a jeho zdravotní způsobilost). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1151. ISBN 978-80-7400-893-1.

odborným vyjádřením. Je-li to potřeba může soud nechat za tímto účelem vypracovat znalecký posudek.⁴⁴

Horní sazba trestního opatření obecně prospěšných prací nesmí přesáhnout polovinu trestní sazby uvedené v trestním zákoníku, jak plyne z § 26 odst. 1 z.s.v.m. Snížení spodní hranice výměry tohoto trestního opatření zákon neupravuje, a tedy se neuplatní. Výměra obecně prospěšných prací může být stanovena od 50 do 150 hodin (srov. § 62 odst. 1 tr. z.).

Obecně prospěšné práce spočívají dle § 62 odst. 2 tr. z. v povinnosti výkonu práce k: „... *obecně prospěšným účelům ve prospěch poskytovatele obecně prospěšných prací, kterým může být stát, kraj, obec nebo právnická osoba, která se zabývá vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností a která tuto činnost vykonává k veřejně prospěšnému účelu*“. Ze statistiky Probační a mediační služby vyplývá, že nejčastějším poskytovatelem obecně prospěšných prací jsou městské úřady, obecní úřady a obce, a to ve více než v 50 % případů.⁴⁵

2.4.1 Výkon obecně prospěšných prací

Výkon trestního opatření obecně prospěšných prací spočívá ve výkonu těchto prací v soudem stanoveném rozsahu. Obecně prospěšné práce je mladistvý povinen vykonat osobně, ve volném čase a bez nároku na odměnu, a to nejpozději do jednoho roku ode dne stanoveného k nástupu do výkonu trestního opatření (srov. § 65 odst. 1 tr. z.). Podmínky výkonu obecně prospěšných prací dle § 336a odst. 2 tr. ř. stanoví probační úředník Probační a mediační služby se souhlasem mladistvého. V případě, kdy by mladistvý s podmínkami výkonu nesouhlasil, rozhodne o nich na základě návrhu probačního úředníka soud (srov. § 336 odst. 3 tr. ř.). Probační úředník se při vypracování návrhu zabývá možnostmi mladistvého vykonávat obecně prospěšné práce, vybírá vhodné obecně prospěšné práce vzhledem k osobě mladistvého a vyjednává konkrétní podmínky výkonu obecně prospěšných prací u instituce, u níž budou obecně prospěšné práce plněny. Nejčastějšími proviněními, za něž bylo v roce 2022 mladistvým ukládáno opatření obecně prospěšných prací, bylo provinění výtržnictví, a to ve 21,8 %

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Agendy Probační a mediační služby v letech 2018–2022, s. 41. In: *pmscr.cz* [online]. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf.

případech, a provinění krádeže ve 21,1 % případech.⁴⁶

Výkon je realizován nejčastěji v místě bydliště mladistvého, avšak místo výkonu lze určit jinak po dohodě s mladistvým, typicky se bude jednat například o místo, kde mladistvý dochází do školy.⁴⁷ Na výkon trestního opatření obecně prospěšných prací dohlíží dle § 337 odst. 1 tr. ř. probační úředník ve spolupráci s poskytovatelem obecně prospěšných prací. Společně s výkonem obecně prospěšných prací je mladistvý povinen vést řádný život.

Pokud mladistvý obecně prospěšné práce zaviněně nevykoná, či bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky trestního opatření nebo jiné své povinnosti s uloženým trestním opatřením související, může soud trestní opatření přeměnit na trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody, přičemž dle § 65 odst. 3 tr. z., každá započatá hodina nevykonaného trestního opatření obecně prospěšných prací bude přeměněna na jeden den trestního opatření odnětí svobody. Zákon zde nestanoví žádnou odchylku pro mladistvé ve způsobu přeměny druhů trestních opatření, dopadá na ně tedy ve stejném rozsahu, jako dopadá na dospělé.

Stejně tak jako u dospělých může soud mladistvému dle § 65 odst. 4 tr. z., pokud zaviněl příčinu k přeměně trestu, stanovit dohled úředníka Probační a mediační služby, uložit výchovné opatření, nebo rozhodnout o prodloužení trvání trestního opatření až o šest měsíců.⁴⁸ Tato ustanovení se použijí, pokud soud, i přestože mladistvý zaviněl svým jednáním příčinu k přeměně trestního opatření, trestní opatření nepřemění. Soud tedy nemá povinnost v případě porušení povinností mladistvým trestní opatření přeměnit, musí však vždy vybrat alespoň jednu z popsaných alternativ.⁴⁹ Ačkoliv pro mladistvého v rámci přeměny trestu nestanoví zákonodárce žádnou odchylku od právní úpravy dospělých, lze se domnívat, že i přes to je právní úprava k mladistvým dostatečně přívětivá, a to právě z toho důvodu, že soud nemá povinnost opatření obecně prospěšných prací přeměnit v nepodmíněné odnětí svobody. Nad to má soud možnost uložit mladistvému jiné vhodné opatření, jak je nadepsáno výše, kterým má možnost zajistit naplnění účelu trestního opatření.

⁴⁶ Tamtéž, s. 40.

⁴⁷ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. § 26 (Obecně prospěšné práce, domácí vězení, zákaz činnosti, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění) *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s 78. ISBN 978-80-7478-848-2.

⁴⁸ Ačkoliv § 65 odst. 4 tr. z. výslovně uvádí možnost uložit „*přiměřená omezení a přiměřené povinnosti*“, je v případě mladistvých nutné použít § 2 odst. 2 z.s.v.m., který stanoví: „*přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu trestního zákoníku a trestního řádu nahrazují výchovná opatření*“.

⁴⁹ PÚRY, František. § 65 (Výkon trestu obecně prospěšných prací). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1163. ISBN 978-80-7400-893-1.

I v rámci výkonu obecně prospěšných prací je posuzována zdravotní způsobilost mladistvého, a pro případ, kdy mladistvý nebude schopen ze zdravotních důvodů obecně prospěšné práce dále vykonávat, může dojít k odkladu, přerušeni nebo upuštění od trestního opatření.⁵⁰ Dojde-li po uložení trestního opatření obecně prospěšných prací ke zhoršení zdravotního stavu mladistvého, může soud na potřebnou dobu výkon trestního opatření odložit nebo přerušit, přičemž tato doba není započítávána do doby jednoho roku, v níž je mladistvý povinen trestní opatření splnit (srov. § 339 tr. ř.). Změní-li se zdravotní stav mladistvého trvale tak, že obecně prospěšné práce nebude moct vykonat vůbec, soud dle § 340a tr. ř. od výkonu trestního opatření upustí, a to i bez návrhu.

Po vykonání trestního opatření obecně prospěšných prací nastane fikce neodsouzení a na mladistvého se tedy hledí tak, jako by nebyl odsouzen, tato fikce nastává přímo ze zákona. Pokud bylo mladistvému společně s trestním opatřením obecně prospěšných prací uloženo i jiné trestní opatření, fikce neodsouzení nastane pouze tehdy, pokud byla vykonána všechna trestní opatření a pokud u nich zákon umožňuje vznik fikce odsouzení. Fikce odsouzení nastává i v případě upuštění od trestního opatření, a to ke dni právní moci rozhodnutí o upuštění.⁵¹

2.5 Peněžité opatření

Peněžité opatření lze dle § 27 z.s.v.m. uložit mladistvému, jenž je výdělečně činný, nebo jehož majetkové poměry uloženi tohoto opatření umožňují. Na rozdíl od peněžitého trestu u dospělých soud zkoumá, zda je mladistvý výdělečně činný, či zda uloženi tohoto opatření umožňují jeho majetkové poměry. Lze se setkat i s názorem, že právě zkoumání těchto aspektů je jednou z příčin, proč je peněžité opatření ukládáno pouze výjimečně.⁵² Peněžité opatření by mělo být, stejně jako peněžitý trest u dospělých, dle § 67 tr. z. ukládáno v případech, kdy mladistvý svým činem získal, nebo se pokusil získat majetkový prospěch – bez této skutečnosti lze peněžité opatření uložit v případech, kdy mladistvý spáchal provinění, jenž svou charakteristikou odpovídá přečinu a zároveň soud neukládá nepodmíněné opatření odnětí svobody, anebo v případě, kdy trestní zákoník tuto možnost výslovně připouští (srov. § 67 tr. z.).

⁵⁰ Tamtéž s. 1151.

⁵¹ Tamtéž s. 1165.

⁵² ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B., HRUŠÁKOVÁ, M. Sankcionování mladistvých v praxi českých soudů pro mládež: poznatky z empirického výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 2, s. 33-37. ISSN 1213-5313.

Peněžité opatření je ukládáno v denních sazbách. Dle § 27 odst. z.s.v.m. je denní sazbu možné uložit v rozmezí 100 – 5 000 Kč, přičemž denních sazeb může být uloženo nejméně deset a nejvíce tři sta šedesát pět. Je zde možno pozorovat razantní zmírnění sazby oproti peněžitému trestu upravenému v § 68 tr. z., kdy denní sazba dospělých může být až ve výši 50 000 Kč, a denních sazeb může být uloženo až sedm set třicet. Lze se domnívat, že zmírnění sazby tohoto trestního opatření je zapříčiněno skutečností, že mladiství nejsou tak ekonomicky aktivní jako dospělí. Při stanovení výše výměry peněžitého opatření soud přihlédne k tomu, zda je mladistvý výdělečně činný a k jeho majetkovým poměrům. Soud posuzuje s jakými prostředky je mladistvý oprávněn nakládat, v rámci čehož se neposuzují pouze likvidní prostředky, jenž má mladistvý k dispozici, ale jeho majetek jako celek, přičemž postih větší části majetku mladistvého s sebou může nést různé otázky. Mladistvý totiž se svým majetkem může disponovat pouze v rámci své rozumové vyspělosti, ne tedy neomezeně.⁵³ Nabízí se zde tedy otázka, zda je možné peněžitým opatřením postihnout majetek mladistvého ve větší míře, než je s ním on sám oprávněn disponovat. V návaznosti na spáchané provinění může být peněžitým opatřením sledováno i zabavení majetkového prospěchu mladistvého z trestné činnosti, jenž nelze postihnout jinak, či zamezení mladistvému v páchání další trestné činnosti, ke které by mohl získané prostředky využít.⁵⁴ Postihnout by však měl být především majetek, jenž mladistvý získal jednáním v souladu se zákonem, například darem či legálně vykonávanou prací.⁵⁵ Soud v rozsudku určí, zda má být peněžité opatření plněno najednou či ve splátkách.

Peněžité opatření je potřeba odlišit od nároku poškozeného na náhradu škody. Zatímco příjmy z peněžitého opatření připadají státu dle § 68 odst. 7 tr. z., náhrada škody připadá poškozenému. Vymáháním peněžitého opatření nesmí být zmařena náhrada škody poškozeného, pokud však poškozený svůj nárok do tří měsíců neuplatní (například podáním návrhu na zahájení exekučního řízení), peněžité opatření může být vymáháno. Není zde rozlišováno, zda nárok poškozeného vznikl v rámci adhezního řízení, či v rámci jiného řízení.⁵⁶

⁵³ SOTOLÁŘ, Alexander. § 27 (Peněžité opatření). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 297. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁵⁴ Tamtéž s. 295.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 8. 1987, sp. zn. 1 Tz 23/87, (č. 51/1988 Sb. rozh. tr.).

⁵⁶ ŠKVAJN, Petr. § 342 (Odklad, splátky). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3909. ISBN 978-80-7400-465-0.

Peněžité opatření je možné uložit samostatně, společně s dalšími trestními opatřeními nebo vhodnými výchovnými opatřeními. Pokud je peněžité opatření uloženo společně s trestním opatřením odnětí svobody, nesmí součet těchto sazeb dle § 27 odst. 4 z.s.v.m. překročit horní hranici výměry odnětí svobody, jenž je stanovena dle jednotlivých provinění v trestním zákoníku a modifikována zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

2.5.1 Výkon peněžitého opatření

Výkon peněžitého opatření proběhne dle rozhodnutí soudu buď najednou či ve splátkách dle § 68 odst. 5 tr. z. Neuhradí-li mladistvý peněžité opatření dobrovolně, učiní soud po nabytí vykonatelnosti odsuzujícího rozhodnutí, výzvu mladistvému, aby peněžité opatření zaplatil (srov. § 341 tr. ř.). Soud může na návrh mladistvého dle § 342 tr. ř. rozhodnout o rozložení peněžitého opatření do splátek, i pokud v původním odsuzujícím rozsudku byla stanovena úhrada najednou, či může peněžité opatření odložit po dobu nejdéle jednoho roku od právní moci odsuzujícího rozhodnutí. Výše nadepsané může soud učinit pouze ze závažných důvodů, jenž zpravidla nastaly po vyhlášení odsuzujícího rozhodnutí. Jedná se zejména o důvody rodinné či osobní povahy, jenž zabraňují či ztěžují mladistvému peněžité opatření vykonat.⁵⁷ Pokud mladistvý stanovené splátky neplní, či pokud odpadl důvod pro odložení peněžitého opatření, soud povolení odkladu peněžitého opatření či povolení splátek dle § 342 odst. 2 tr. ř. odvolá.

Při správě placení peněžitého opatření se dle § 343 odst. 4 tr. ř. postupuje podle zák. č. 208/2009 Sb., daňového řádu. Novelou trestního řádu zákonem č. 349/2023 Sb., jež je účinná od 1.1.2024, došlo k přesunu pravomoci vymáhat peněžité tresty a stejně tak peněžité opatření na celní správu. Pokud mladistvý zaviněně peněžité opatření nevykoná, je na uvážení soudu, resp. předsedy senátu či samosoudce⁵⁸, zda bude peněžité opatření vymáhat postupem dle daňového řádu pomocí celní správy, či zda nevykonané peněžité opatření přemění na trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody. Peněžní prostředky získané výkonem peněžitého opatření jsou zasílány na zvláštní účet Ministerstva spravedlnosti dle § 4 odst. 1 zák. č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení. Peněžní prostředky na tomto zvláštním účtu jsou užívány například k uspokojení

⁵⁷ Tamtéž s. 3905.

⁵⁸ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26.1.2022 sp.zn. 12 To 20/2022.

majtkových nároků oprávněných osob při splnění stanovených podmínek, či k pomoci obětem trestných činů; zbylé prostředky z účtu pak připadají do státního rozpočtu (srov. § 7 zák. č. 59/2017 Sb.).

Pokud peněžité opatření není v soudem stanovené době vykonáno, je možné dle § 27 odst. 5 z.s.v.m. přeměnit každou jednu zcela nezaplacenou denní sazbu na jeden den nepodmíněného odnětí svobody. Způsob přeměny denní sazby na nepodmíněné odnětí svobody se liší od právní úpravy dospělých, pro které každá zcela nezaplacená denní sazba odpovídá dvou dnům nepodmíněného trestu odnětí svobody. Přeměnu peněžitého opatření upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže samostatně, na rozdíl od přeměny opatření obecně prospěšných prací, jehož přeměna na nepodmíněné odnětí svobody je upravena stejně jako u dospělých trestním zákoníkem. Důvodová zpráva k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže o této skutečnosti mlčí, lze tedy pouze spekulovat, jaký účel zákonodárce touto úpravou sledoval. Pokud by totiž mladistvý nebyl výdělečně činný (či by to jeho majtkové poměry neumožňovaly), soud by peněžité opatření neuložil a pokud by mladistvý o zdroj příjmů během výkonu peněžitého opatření přišel a zároveň se snažil si příjem obstarat jinak, je možné, aby soud nahradil peněžité opatření obecně nebo společensky prospěšnou činností, či aby od výkonu opatření upustil. Pro přeměnu peněžitého opatření na nepodmíněné odnětí svobody je nutné, aby mladistvý výkon peněžitého opatření mařil, tedy nestačí pouze opomenutí či nekonání ze strany mladistvého, ale je potřeba, aby aktivně jednal. Lze mít za to, že i při přeměně trestního opatření obecně prospěšných prací musí mladistvý též vědomě učinit volbu, že toto opatření nevykoná. Volba odlišného způsobu přepočtu denních sazeb na dny odnětí svobody při peněžitém opatření a opatření obecně prospěšných prací pro mladistvé a dospělé se tedy jeví jako nedůsledná.

Stejně jako u dospělých je dle § 344a tr. ř. možné před uložením, či pro zajištění výkonu peněžitého opatření zajistit určitou část majtku mladistvého. Tento institut je možné použít již v přípravném řízení a slouží k tomu, aby mladistvý nezmařil peněžité opatření tím, že se svým majtkem bude nakládat tak, aby se výkonu peněžitého opatření vyhnul.⁵⁹ Zde je vhodné upozornit, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nezná trestní opatření ekvivalentní trestu propadnutí majtku. I přes to zákonodárce umožňuje zajistit část majtku mladistvého za účelem zajištění výkonu peněžitého opatření a v případě, kdy toto nebude vykonáno řádně, bude uspokojeno právě

⁵⁹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád: Komentář k § 344a. Wolters Kluwer. [online]. [cit. 2024-2-14]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

zpeněžením daného majetku dle § 12 zák. č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení. Je bez pochyby, že tyto dva instituty nelze zaměňovat, a to jak do výkonu, tak do jejich účelu. Nabízí se zde však otázka, z jakého důvodu zákonodárce vyloučil možnost uložení propadnutí majetku mladistvým, když na druhé straně umožnil část majetku mladistvého fakticky zadržet a eventuálně zpeněžit.

Výkon peněžitého opatření může být dle § 27 odst. 6 z.s.v.m. nahrazen vykonáním obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu či společensky prospěšné činnosti v rámci výchovné povinnosti. Toto nahrazení peněžitého opatření je specifické pouze pro trestání mladistvých, u dospělých se neuplatní. Pro stanovení náhradního výkonu soud obligatorně vyžádá stanovisko mladistvého, přičemž s vykonáním obecně prospěšné činnosti musí dát mladistvý výslovný souhlas [srov. § 17 odst. 2 písm. c) z.s.v.m.]. S vykonáním společensky prospěšné činnosti mladistvý souhlas dát nemusí, avšak je žádoucí, aby souhlas udělen byl, v opačném případě by totiž uložená povinnost nemusela splnit svůj účel.⁶⁰

Po vykonání peněžitého opatření nastane fikce neodsouzení a na mladistvého se tedy hledí tak, jako by nebyl odsouzen. Tato fikce nastává přímo ze zákona.

2.5.2 Podmíněně odložené peněžité opatření

Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu je specifickým institutem řízení ve věcech mladistvých. Trestní zákoník alternativu tohoto opatření v podobě trestu nezná. Toto opatření je využíváno v případech, kdy má soud za to, že uložení trestního opatření mladistvému v konkrétní věci není nezbytné, avšak chce chování mladistvého po určenou dobu sledovat, za účelem ověření, že byl naplněn účel řízení proti mladistvému.⁶¹ Podmíněně odložení peněžitého opatření je možné uložit dle § 28 odst. 1 z.s.v.m. ve dvou případech. Zaprvé pokud soud usoudí, že vzhledem k dosavadnímu životu mladistvého lze mít za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo zadruhé jestliže přijme záruku za nápravu mladistvého, přičemž i v tomto případě musí mít soud důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Záruku za mladistvého skládá osoba, u níž je předpoklad, že bude na mladistvého působit příznivým způsobem, může se jednat

⁶⁰ SOTOLÁŘ, Alexander. § 27 (Peněžité opatření). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 301. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁶¹ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 3, s. 62-74. ISSN 1213-5313.

například o rodiče, příbuzného, či o vedoucího na pracovišti.⁶² Osoba, jež za mladistvého skládá záruku má povinnost dbát, aby mladistvý vedl řádný život a řádně plnil případné další uložené povinnosti, z tohoto důvodu je možné, aby soud odmítl záruku složenou rodičem, který má s výchovou mladistvého závažné problémy.⁶³ Soud nemá povinnost záruku přijmout. Vedle podmíněného odložení peněžitého opatření lze uložit další trestní, výchovná či ochranná opatření.

Zkušební doba může být stanovena až na tři léta ode dne právní moci odsuzujícího rozsudku, přičemž tuto lhůtu není možné stavit či přerušit.⁶⁴ Po tuto dobu musí mladistvý vést řádný život a vyhovět stanoveným podmínkám, v opačném případě soud rozhodne, že mladistvý peněžité opatření vykoná (srov. § 30 odst. 1 z.s.v.m.). Pokud mladistvý ve zkušební době vede řádný život, vysloví soud, že se mladistvý osvědčil; v případě, že bez zavinění mladistvého soud osvědčení ve lhůtě jednoho roku od uplynutí zkušební doby nevysloví, nastane fikce osvědčení (srov. § 30 z.s.v.m.). Dle § 30 odst. 4 z.s.v.m. se na mladistvého, u nějž bylo vysloveno osvědčení, či u kterého nastalo osvědčení fikcí, hledí, jako by nebyl odsouzen. Fikce neodsouzení nenastane, pokud mladistvému současně s podmíněným odložením peněžitého opatření bylo uloženo i jiné opatření, jenž by tomuto zabraňovalo. Z tabulky č. 2 vyplývá, že toto trestní opatření bylo od roku 2013 do roku 2022 uloženo pouze dvakrát, v praxi tedy není téměř využíváno.

V jednom případě bylo podmíněné odložení peněžitého opatření uloženo mladistvému za provinění krádeže dle § 205 odst. 1 písm. a) tr. z., spáchaného v souběhu s proviněním výtržnictví dle § 358 odst. 1 tr. z., spáchaného ve spolupachatelství dle § 23 tr. z. a v souběhu s proviněním ublížení na zdraví dle § 146 odst. 1 tr. z. Za tyto přečiny bylo mladistvému uloženo úhrnné peněžité opatření ve výměře sto denních sazeb po sto korunách, celkem tedy 10.000,- Kč a zkušební doba byla stanovena na osmnáct měsíců.⁶⁵ V druhém případě bylo podmíněné odložení peněžitého opatření uloženo mladistvému odvolacím soudem⁶⁶ za provinění nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy dle § 283 odst. 1 tr. z., a to ve výměře dvaceti denních sazeb po dvě stě korunách, celkem tedy

⁶² SOTOLÁŘ, Alexander. § 28 (Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 306. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁶³ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94.

⁶⁴ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 3, s. 62-74. ISSN 1213-5313.

⁶⁵ Usnesení Okresního soudu v Jičíně ze dne 22.1.2020 č.j. 2 Tm 2/2018-166.

⁶⁶ V řízení u soudu prvního stupně bylo mladistvému uloženo podmíněné odnětí svobody.

4.000,-Kč.⁶⁷ Zkušební doba byla stanovena na dobu jednoho roku. V obou uvedených případech se mladiství osvědčili a peněžité trest nebyl vykonán.

Lze shrnout, že soudy ukládaly zkušební dobu v dolní polovině zákonné sazby a výše podmíněného peněžitého opatření se též pohybovala ve spodních hranicích denních sazeb.

2.6 Propadnutí věci

Na trestní opatření propadnutí věci se použije právní úprava trestu propadnutí věci v trestním zákoníku. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví pro toto opatření zvláštní odchylky. I přes to je vždy potřeba aplikovat základní zásady zákona o soudnictví ve věcech mládeže a dbát toho, aby uložené trestní opatření napomáhalo při vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého (srov. § 24 odst. 2 z.s.v.m.).

Úprava trestního opatření propadnutí věci vyplývá i z mezinárodních smluv a evropského práva, příkladem lze jmenovat Úmluvu o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu č. 33/1997 Sb., nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 2018/1805, o vzájemném uznávání příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci, či směrnici Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 2014/42/EU, o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii.⁶⁸

Toto trestní opatření spočívá v odnětí práva mladistvého pachatele nakládat s věcí, jež je buď výnosem z trestné činnosti či nástrojem trestné činnosti, přičemž není stanoven limit výše hodnoty věci, jež má propadnout. Není nutné, aby byl mladistvý vlastníkem věci, postačí pokud s věcí jako vlastník nakládá a zároveň skutečný vlastník věci není znám.⁶⁹ Též je možné trestním opatřením propadnutí věci postihnout věc, s níž mladistvý nakládal neoprávněně, je-li možné učinit závěr, že mu tato věc náleží.⁷⁰

Trestní opatření propadnutí věci lze v zásadě rozdělit na dva režimy tohoto opatření, jednak dle § 70 odst. 1 tr. z. soud obligatorně nařídí propadnutí věci, která je „*bezprostředním výnosem z trestné činnosti*“, jednak dle § 70 odst. 2 tr. z. může soud fakultativně uložit toto trestní opatření v případě propadnutí věci, jež je „*nástrojem trestné činnosti*“, či která je „*zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti*“. Soud

⁶⁷ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5.12.2018, č.j. 31 Tmo 5/2018-119.

⁶⁸ PÚRY, František. § 71 (Propadnutí náhradní hodnoty). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1226. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁶⁹ PÚRY, František. § 70 (Propadnutí věci). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1219. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁷⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3.11.2005, sp. zn. 1 To 55/2005.

v odůvodnění rozsudku musí vždy řádně specifikovat z jakého z uvedených důvodů je konkrétní věc předmětem tohoto trestního opatření.⁷¹ Trestní opatření propadnutí věci lze uložit samostatně, pouze pokud to zákon výslovně připouští a pokud vzhledem k závažnosti provinění není potřeba uložit jiné trestní opatření (srov. § 72 tr. z.). Vedle tohoto trestního opatření lze uložit i jiná vhodná trestní, výchovná či ochranná opatření, a to včetně peněžitého opatření. V tomto případě se však peněžité opatření a trestní opatření propadnutí věci musí vztahovat na jiné části majetku mladistvého.⁷²

Předmětem tohoto opatření může být věc movitá i nemovitá, hmotná i nehmotná, stejně tak jím může být živé zvíře, ovladatelná přírodní síla, či oddělené části lidského těla (srov. §132 tr. z.). Naopak jeho předmětem nemůže být neoddělitelná součást věci, či obsah zachycený na hmotném nosiči.⁷³ Věc musí být ve výroku o trestu (resp. trestním opatření) individuálně určená tak, aby ji nebylo možné zaměnit s věcí jinou. Pokud je věc ve spoluvlastnictví více obžalovaných, je nutné uložit trestní opatření propadnutí věci každému zvlášť, a to dle velikosti jejich spoluvlastnického podílu.⁷⁴ Tímto trestním opatřením lze dle § 71 tr. z. též postihnout náhradní hodnotu, pokud mladistvý pachatel věc, kterou bylo možno prohlásit za propadlou „... *zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zužitkuje, zejména spotřebuje, nebo jinak její propadnutí zmaří.*“. Propadnutí náhradní hodnoty je možné až do výše hodnoty věci, která měla propadnout. Na rozdíl od věci, jež je předmětem trestního opatření propadnutí věci, náhradní hodnota nemusí mít ke spáchanému provinění žádnou vazbu, nemusí se tedy jednat o výnos či nástroj trestné činnosti.⁷⁵ Náhradní hodnotu je možné postihnout i vedle propadnutí věci, a to v případě, že věc, jež měla být předmětem propadnutí věci byla znehodnocena, odstraněna apod. pouze částečně (srov. § 71 odst. 2 tr. z.).

2.6.1 Výkon propadnutí věci

Věc, či náhradní hodnota, jež jsou předmětem výkonu tohoto trestního opatření, mohou být zajištěny již během probíhajícího trestního řízení, tento postup se řídí § 79a a násl. tr. ř.

⁷¹ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 10.12.2019, sp. zn. II. ÚS 1624/19, bod 29

⁷² PŮRY, František. § 70 (Propadnutí věci). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1212. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁷³ Tamtéž s. 1214.

⁷⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9.10.2003, sp. zn. 2 To 144/2003

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 5 Tdo 335/2015, (č. 11/2016 Sb. rozh. tr.).

Jak věc, jež je předmětem výkonu tohoto trestního opatření, tak náhradní hodnota, připadají státu, a to dnem nabytí právní moci výroku rozhodnutí, jímž bylo uloženo trestního opatření propadnutí věci či náhradní hodnoty. Uložení trestního opatření propadnutí věci by nemělo být zmařeno uspokojení nároku poškozených.⁷⁶

Zahlázení odsouzení u mladistvého nastává dle § 35 odst. 5 z.s.v.m. nabytím právní moci rozhodnutí (resp. výroku), jímž bylo uloženo trestní opatření propadnutí věci či náhradní hodnoty. K zahlázení odsouzení tedy není třeba dalšího jednání mladistvého. Pokud bylo mladistvému uloženo více trestních opatření, fikce neodsouzení nastane až po zahlázení posledního z nich.

2.7 Zákaz činnosti a zákaz držení a chovu zvířat

Trestní opatření zákazu činnosti spočívá dle § 73 odst. 3 tr. z. v tom, že je mladistvému zakázán „výkon určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis.“. Trestní opatření zákazu držení a chovu zvířat spočívá dle § 74a odst. 3 tr. z. v zákazu držet, chovat a pečovat o zvířata. Tato trestní opatření lze uložit pouze za provinění, jichž se mladistvý dopustil v bezprostřední a přímé souvislosti s činností, jež mu má být zakázána.⁷⁷

Rozsah činnosti, na který se zákaz vztahuje musí být vždy určen konkrétně soudem. Je nepřípustné, aby zákaz byl vymezen příliš široce, například tak aby pachateli bylo zamezeno vykonávat jakoukoliv výdělečnou činnost, či příliš úzce, jelikož tak by trestní opatření zákazu činnosti nemohlo naplnit svůj účel.⁷⁸ U podnikatelů je třeba dbát toho, aby byl zákaz činnosti vymezen pouze na tu podnikatelskou činnost, v jejímž rámci bylo provinění spácháno, soud by ve výroku o trestu (resp. trestním opatření) neměl bez dalšího zakázat veškerou činnost, kterou podnikatel vykonává.⁷⁹

⁷⁶ BERKOVÁ, Ivona. Uspokojení nároku poškozeného v trestním řízení, a to zejména ve vztahu k zajištěnému a odčerpanému majetku. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 6, s. 139-145. ISSN 1213-5313.

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 6. 4. 1979, sp. zn. 1 Tz 11/79, (č. 5/1980 Sb. rozh. tr.).

⁷⁸ PŮRY, František. § 73 (Zákaz činnosti). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1237. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze 4.9.2002, sp. zn. 4 Tz 51/2002

U trestního opatření zákazu držení a chovu zvířat je pachateli vždy zakázáno zvířata jak držet, tak chovat, tak o ně pečovat, přičemž tento zákaz se vždy vztahuje na všechna zvířata, nikoliv na konkrétní zvíře či druh zvířat.⁸⁰

Na rozdíl od trestu zákazu činnosti a zákazu držení a chovu zvířat, musí být dle § 26 odst. 3 z.s.v.m. u trestního opatření ukládaného mladistvému přihlédnuto k tomu, aby uložené trestní opatření nebylo na překážku jeho přípravě na budoucí povolání. Pokud ale mladistvý v průběhu trestního řízení přípravu na budoucí povolání ukončil, nejedná se nadále o překážku uložení tohoto trestního opatření.⁸¹ Horní sazba těchto trestních opatření nesmí přesáhnout pět let, což je polovina horní hranice sazby stanovené u dospělých (srov. § 73 odst. 1 tr. z.). Vzhledem k tomu, že u mladistvých není stanovena spodní hranice výměry zákazu činnosti, použije se obecné ustanovení § 73 odst. 1 tr. z., které stanoví, že spodní hranice výměry tohoto trestu (resp. trestního opatření) činí jeden rok. Spodní hranice výměry u zákazu držení a chovu zvířat není stanovena. Vedle zákazu činnosti a zákazu držení a chovu zvířat lze uložit i vhodné výchovné opatření (srov. § 26 odst. 3 z.s.v.m.), trestní opatření zákazu činnosti lze dle § 73 odst. 2 tr. z. uložit i samostatně pokud to trestní zákoník výslovně umožňuje a pokud má soud za to, že uložení jiného trestního opatření není potřeba. Na rozdíl od toho lze trestní opatření zákazu držení a chovu zvířat uložit samostatně, i pokud to výslovně trestní zákoník nestanoví (srov. § 53 odst. 2 tr. z.). Je možné uložit více zákazů činnosti vedle sebe, přičemž jednotlivé výměry zákazů činností se nesčítají – pro každý jednotlivý zákaz činnosti lze uložit výměru trestního opatření od jednoho roku do pěti let – výkon těchto zákazů pak probíhá souběžně.⁸²

Trest zákazu činnosti je nejčastěji ukládán v souvislosti s řízením motorových vozidel,⁸³ což je činnost, kterou mladiství mohou vykonávat velmi omezeně. I přes to je možné mladistvému uložit trestní opatření zákazu činnosti ve formě zákazu řízení, ačkoliv k této činnosti nemá zatím oprávnění – tento zákaz pak tvoří překážku pro mladistvého, aby takové oprávnění získal.⁸⁴

Po výkonu jedné poloviny výměry těchto trestních opatření lze dle § 90 odst. 1 tr. z. podmíněně upustit od výkonu jejich zbytku, má-li soud za prokázané, že je není

⁸⁰ PÚRY, František. § 74a (Zákaz držení a chovu zvířat). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1262. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁸¹ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 3, s. 62-74. ISSN 1213-5313.

⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 19. 1. 1984, sp. zn. 11 To 112/83, (č. 22/1985 Sb. rozh. tr.).

⁸³ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 153. ISBN 978-80-7502-131-1.

⁸⁴ Tamtéž s. 154.

třeba vykonat v celé výměře, či pokud je za dovršení nápravy mladistvého složena záruka. Současně s podmíněným upuštěním od výkonu zbytku těchto trestních opatření, stanoví soud dle § 90 odst. 2 tr. z. zkušební dobu až na pět let, přičemž tato nesmí být kratší než zbývající výměra trestního opatření. Pokud se mladistvý ve zkušební době neosvědčí, rozhodne soud dle § 91 odst. 1 tr. z., že zbytek trestního opatření bude vykonán. Soud též může mladistvému uložit dohled, prodloužit zkušební dobu až o dva roky (přičemž nesmí překročit celkovou dobu pěti let zkušební doby), či může mladistvému uložit přiměřená výchovná opatření. Osvědčí-li se mladistvý, vydá soud rozhodnutí o upuštění od výkonu zbytku trestního opatření, právní mocí tohoto rozhodnutí nastává fikce neodsouzení (srov. § 91 odst. 2 a 3 tr. z.). O podmíněném upuštění od zbytku trestního opatření lze žádat i opakovaně, a to i v případě, že se mladistvý ve zkušební době neosvědčil.

2.7.1 Výkon zákazu činnosti a zákazu držení a chovu zvířat

Po nabytí právní moci rozsudku, jímž byla uložena tato trestní opatření, vyrozumí soud příslušné instituce o tom, že mladistvému byl uložen zákaz – například v případě kdy mladistvý nesmí vykonávat určité zaměstnání, bude toto oznámeno zaměstnavateli nebo zákaz podnikat bude oznámen orgánu příslušnému k registraci podnikatelské činnosti.⁸⁵

Do výkonu trestního opatření zákazu činnosti se nezapočítává doba, po kterou mladistvý vykonával trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody, žádná jiná skutečnost výkon tohoto trestního opatření nestaví,⁸⁶ a to včetně vzetí mladistvého v průběhu výkonu zákazu činnosti do vazby.⁸⁷ Do doby výkonu těchto trestních opatření se též započítává doba, po kterou mladistvý tato trestní opatření nerespektoval, avšak toto nerespektování lze stíhat jako provinění maření výkonu úředního rozhodnutí.⁸⁸ Do výkonu se naopak započítává doba, po kterou bylo mladistvému odňato oprávnění vykonávat zakázanou činnost či držet a chovat zvířata před nabytím právní moci odsuzujícího rozhodnutí (srov. § 74 odst. 1 a § 74b odst. 1 tr. z.).

⁸⁵ Ust. § 77 Instrukcí Ministerstva spravedlnosti, č.j. 505/2001 – Org, ze dne 3.12.2001.

⁸⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. § 26 (Obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 283. ISBN 978-80-7400-350-9.

⁸⁷ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 7. 1998, sp. zn. 12 To 278/98.

⁸⁸ SOTOLÁŘ, Alexander. § 26 (Obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 283. ISBN 978-80-7400-350-9.

Vykonáním těchto trestních opatření nastává fikce neodsouzení, a to i v případě kdy od zbytku výkonu trestních opatření bylo podmíněně upuštěno a mladistvý se osvědčil.

2.8 Vyhoštění

Vyhoštění spočívá v povinnosti mladistvého opustit území České republiky a po čas trvání trestního opatření na tomto území nevstoupit. Toto trestní opatření, stejně jako trest vyhoštění, je možné dle § 80 odst. 1 tr. z. uložit, pokud to vyžaduje „... *bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem*“, a to jako samostatné trestní opatření, či společně s jiným opatřením. Vyhoštění je trestním opatřením, které nelze uložit občanu České republiky. Zvláštní režim je též stanoven pro občany Evropské unie. Toto trestní opatření lze uložit ve výměře jednoho roku až pěti let (srov. § 26 odst. 5 z.s.v.m.). Stejně tak jako u trestního opatření zákazu činnosti a zákazu chovu a držení zvířat zde dochází ke snížení horní hranice trestní sazby o jednu polovinu. U mladistvých, na rozdíl od dospělých, nelze uložit trestní opatření vyhoštění na dobu neurčitou.

Vzhledem ke skutečnosti, že se trestní opatření vyhoštění zásadně týká cizích státních příslušníků, je tento institut hojně upravován mezinárodním a evropským právem.⁸⁹ Jak bylo naznačeno výše, na občany Evropské unie, jenž nejsou zároveň občany České republiky se uplatní zvláštní pravidla, kdy těmto mladistvým občanům je dle § 26 odst. 5 z.s.v.m. možné uložit trestní opatření vyhoštění pouze za podmínky, že „... *neuložením tohoto druhu trestního opatření by došlo k vážnému ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku*“ či pokud je vyhoštění v nejlepším zájmu mladistvého. Na rozdíl od trestu vyhoštění soud při ukládání tohoto trestního opatření přihlíží k nejlepšimu zájmu mladistvého (srov. § 26 odst. 5 z.s.v.m.). Stejně jako u dospělých jsou i zde zkoumány rodinné a osobní poměry mladistvého. Lze mít za to, že nejlepší zájem mladistvého by neměl být posuzován pouze v případě mladistvých občanů EU, ale i v případě mladistvých, jenž jsou státními příslušníky třetích zemí, což

⁸⁹ Z mezinárodních úmluv lze jmenovat např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o právním postavení uprchlíků, či Úmluva o právech dítěte. Z evropských právních předpisů lze uvést např. směrnici Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 2008/115/ES, o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí, či směrnici Evropského parlamentu a Rady Evropské unie ze č. 2004/38/ES, o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

vyplývá z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.⁹⁰ V nejlepším zájmu mladistvého bude vyhoštění například v případě, kdy ve státě, do nějž má být vyhoštěn, má sociální a rodinné zázemí, možnosti vzdělání a další podmínky lepší než v České republice.⁹¹ U mladistvých občanů EU též soud dle § 75a z.s.v.m., po dvou letech od nabytí právní moci odsuzujícího rozhodnutí, zkoumá, zda v případě, kdy mladistvý nebyl v této době vyhoštěn, u něj nastaly okolnosti, pro něž nelze trestní opatření vyhoštění uložit. Pokud takovéto okolnosti nastaly, bude od výkonu vyhoštění upuštěno dle § 350h odst. 4 tr. ř.

Uložení trestního opatření je významným zásahem do svobody pohybu a pobytu dle čl. 14 Listiny základních práv a svobod. I z tohoto důvodu je zákonem omezeno v jakých případech lze toto trestní opatření uložit. Vyhoštěním nesmí být pachatel vystaven například nebezpečí pronásledování pro jeho rasu, národnost, či politické smýšlení. Též nesmí být vystaven nebezpečí mučení či jinému nelidskému zacházení či trestu [srov. § 80 odst. 3 písm. d) tr. z.]. Mladistvý navíc nesmí být vyhoštěním vystaven nebezpečí zpusošení (srov. § 26 odst. 5 z.s.v.m.). Dle § 80 odst. 3 tr. z. vyhoštěním nesmí být nepřiměřeně zasaženo do soukromého a rodinného života pachatele. Soud též neuloží toto trestní opatření, pokud byl mladistvému udělen azyl.

Právě nepřiměřený zásah do soukromého a rodinného života by se mohl u mladistvých jevit jako problematický, jelikož lze mít za to, že mladiství velmi často budou na území České republiky pobývat společně se svou rodinou. Mladistvého nelze vyhostit v případě, kdy to jeho osobní poměry a rodinné vztahy k České republice vylučují.⁹² Pokud mají nejbližší příbuzní mladistvého na území České republiky trvalý pobyt, či jiné povolení k dlouhodobému pobytu bude v zásadě vyloučeno, aby byl mladistvý vyhoštěn.⁹³

⁹⁰ S tímto názorem se lze setkat i např. zde SMITH, Nikki. Children's Rights Nationally and Internationally during the Deportation of Their Parents or Themselves: Does the Right to Sovereignty Trump the Best Interest of the Child. *Crit.* 2012, 5:ii., s. 1. [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z <https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/tcrit5&id=189&collection=journals&index=>

⁹¹ PÚRY, František. § 80 (Vyhoštění). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1319. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 9. 1997, sp. zn. 2 Tzn 60/97, (č. 13/1998 Sb. rozh. tr.).

⁹³ PÚRY, František. § 80 (Vyhoštění). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1312. ISBN 978-80-7400-893-1.

2.8.1 Výkon vyhoštění

Výkon vyhoštění zajišťuje příslušný útvar Policie ČR, kterým je v tomto případě dle § 78 odst. 3 Instrukcí Ministerstva spravedlnosti, č.j. 505/2001 – Org, ze dne 3.12.2001, Ředitelství služby cizinecké policie. Mladistvý je zpravidla vyhoštěn do státu, jehož je občanem. Pokud mladistvý nemá státní občanství, není to překážkou uložení vyhoštění, ale soud musí zvážit vhodnost uložení takového trestního opatření.⁹⁴ Naopak pokud se státní občanství mladistvého nepodaří zjistit, jedná se o překážku, pro kterou dle § 80 odst. 3 písm. a) tr. z. nelze vyhoštění uložit. Vyhoštění lze uložit i mladistvému, jenž se v době nařízení výkonu nenachází na území České republiky (srov. § 350g tr. ř.).

Po nabytí právní moci odsuzujícího rozhodnutí vyzve soud mladistvého, aby z České republiky neprodleně vycestoval, též je možné uložit lhůtu pro obstarání záležitostí mladistvého, a to v délce jednoho měsíce s možností prodloužení až o 180 dnů [srov. 350b odst. a), b), c) tr. ř.].

Počátek výkonu vyhoštění začíná okamžikem, kdy mladistvý opustí území České republiky. Pokud se během trvání výkonu tohoto trestního opatření na území vrátí, nestaví tato skutečnost dobu výkonu trestního opatření – bude se však jednat o provinění maření výkonu úředního rozhodnutí.⁹⁵

Po uplynutí doby, na níž bylo trestní opatření vyhoštění uloženo, se na mladistvého hledí jako by nebyl odsouzen (srov. § 35 odst. 7 z.s.v.m.).

2.9 Domácí vězení

Podstata trestního opatření domácího vězení dle § 60 odst. 3 tr. z. spočívá v povinnosti mladistvého zdržovat se ve stanoveném obydlí ve stanovený čas, přičemž výjimku z tohoto typicky činí školní docházka, docházka do povolání či návštěva zdravotnického zařízení. Možnost pro soudní uvážení při ukládání tohoto trestního opatření je velmi široká, což umožňuje vysokou míru individualizace trestního opatření. Toto trestní opatření lze uložit nejdéle na dobu jednoho roku, což je polovina horní hranice výměry trestu domácího vězení u dospělých (srov. § 26 odst. 2 z.s.v.m.).

Trestní opatření domácího vězení lze uložit za provinění, jenž svou závažností odpovídá přečinu, i pokud to u konkrétního trestného činu trestní zákoník nestanoví

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1457/2010, (č. 30/2011 Sb. rozh. tr.).

⁹⁵ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. Tpjn 304/2010, (č. 20/2011 Sb. rozh. tr.).

(srov. § 53 odst. 2 a § 60 odst. 1 tr. z.). Trestní opatření domácího vězení lze uložit samostatně, pokud má soud za to, že uložení pouze tohoto trestního opatření je dostatečné pro dosažení účelu zákona. Lze jej však uložit i vedle jiných trestních či výchovných opatření – výjimku činí trestní opatření odnětí svobody a obecně prospěšných prací (srov. § 53 odst. 1 a § 60 odst. 1 tr. z.). Podmínkou pro uložení tohoto trestního opatření je dle § 60 odst. 1 písm. b) tr. z. písemný slib mladistvého, že se během výkonu trestního opatření bude zdržovat ve svém obydlí.

Domácí vězení se jeví jako vhodnější alternativa trestu odnětí svobody, zejména protože mladistvý není vyňat ze svého sociálního prostředí a jsou tak zachovány jeho rodinné a společenské vazby. Samozřejmě toto je žádoucí pouze v případech, kdy má okolí mladistvého pozitivní vliv na jeho další vývoj a předchází jeho další trestné činnosti. Vzhledem k účelu právní úpravy trestání mladistvých, která směřuje hlavně na výchovné a preventivní působení na mladistvého, musí soud při ukládání domácího vězení též vzít v úvahu, že v zájmu řádného vývoje mladistvého je jeho zapojení do společenských aktivit jako jsou například sporty, či zájmové kroužky.⁹⁶

2.9.1 Výkon domácího vězení

V letech 2018 až 2021 bylo pro monitorování výkonu trestního opatření domácího vězení používáno elektronického monitorovacího systému. Z důvodu problémů s dodavatelem tohoto systému bylo používání tohoto systému ukončeno a v současné době je výkon tohoto trestního opatření kontrolován pomocí namátkových kontrol.⁹⁷ Elektronický monitorovací systém je přitom daleko účinnějším způsobem, jak výkon tohoto trestního opatření kontrolovat, jelikož na rozdíl od namátkových kontrol probačního úředníka sleduje nepřetržitě, zda se odsouzený nachází ve stanoveném obydlí či nikoliv. Elektronický monitorovací systém též umožňoval reagovat na porušení podmínek výkonu tohoto trestního opatření daleko operativněji, a tak zvyšoval účinnost tohoto trestního opatření.⁹⁸ Z tabulky č. 2 je zřejmé, že od roku 2020 do roku

⁹⁶ VÁLKOVÁ, H., PÚRY, F. § 60 (Domácí vězení). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1109. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁹⁷ Oznámení Probační a mediační služby o ukončení elektronického monitoringu [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

⁹⁸ NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora. 2009, č. 10, s. 94-97. ISSN 12143758.

2022 nebylo toto trestní opatření uloženo ani v jednom případě. Pokles v počtu ukládaných trestů domácího vězení lze pozorovat i u dospělých.⁹⁹

O možnostech a rozsahu trestního opatření domácího vězení je možné nechat vypracovat zprávu probačním úředníkem, jež spočívá například v ohledání místa, kde má být trestní opatření vykonáno, či ve zjištění postoje mladistvého k tomuto trestnímu opatření.¹⁰⁰ Zpracování této zprávy je povinné v případě, kdy je ukládán trest domácího vězení trestním příkazem (srov. § 314e odst. 4 tr. ř.) – pro mladistvé, kteří v době ukládání trestního opatření nedovršili 18 let, však tento způsob uložení trestu není možný a tedy povinnost soudu nechat zpracovat tuto zprávu nelze dovodit. Je však vhodné, aby taková zpráva zpracována byla, a to i s přihlédnutím k tomu, že mladistvý musí s probačním úředníkem spolupracovat i v rámci výkonu tohoto trestního opatření.

Kontrolu výkonu trestního opatření domácího vězení provádí úředník Probační a mediační služby dle vyhlášky č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů. Společně s výkonem trestního opatření domácího vězení kontroluje probační úředník i výchovná opatření, jež byla mladistvému uložena vedle tohoto trestního opatření.¹⁰¹

Pro případ, že se mladistvý bude vyhýbat nástupu k výkonu trestního opatření, či pokud jeho výkon bude mařit, stanoví soud náhradní opatření odnětí svobody, jenž nesmí přesáhnout šest měsíců a zároveň nesmí být delší než horní hranice sazby odnětí svobody uvedená v trestním zákoníku a snižena dle § 31 z.s.v.m. Horní hranice sazby náhradního opatření odnětí svobody je tedy u mladistvých opět zkrácena o polovinu oproti dospělým. Pokud byla vykonána více než polovina trestního opatření domácího vězení, bude výměra náhradního opatření odnětí svobody snížena dle § 31 z.s.v.m. dále snížena na polovinu dle § 61 odst. 2 tr. z.

Výkon trestního opatření domácího vězení lze dle § 334d tr. ř. z důležitých důvodů odložit či přerušit, přitom tato doba se do celkové doby výkonu trestního opatření nezapočítává. Odložení výkonu je možné, pokud výkon domácího vězení nebyl zahájen, zatímco přerušování je možné právě v průběhu výkonu trestního opatření.

Stejně jako u nepodmíněného odnětí svobody může soud rozhodnout o upuštění od výkonu zbytku trestního opatření domácího vězení v případě, kdy je zjištěno, že

⁹⁹ Agendy Probační a mediační služby v letech 2018–2022, s. 42. In: *pmscr.cz* [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf.

¹⁰⁰ ŘÍHA, Jiří. § 334a (Nařízení výkonu trestu domácího vězení). In: ŠAMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3832. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁰¹ Ust. § 1 písm. b) vyhlášky č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů.

mladistvý onemocněl nevyléčitelnou či životu nebezpečnou nemocí dle § 334f odst. 3 tr. ř.

Po vykonání nebo upuštění od výkonu zbytku trestního opatření domácího vězení se na mladistvého hledí dle § 35 odst. 6 z.s.v.m. jako by nebyl odsouzen.

2.10 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Toto trestní opatření spočívá v uložení zákazu účastnit se v rozsudku vymezených sportovních, kulturních nebo jiných společenských akcí. Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce lze uložit samostatně v případě, že spáchané provinění má znaky přečinu, a to i v případě, že zákon toto trestní opatření výslovně nestanoví (srov. § 53 odst. 2 tr. z.), či společně s jiným opatřením. Trestní opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je dle § 26 odst. 4 z.s.v.m. možné uložit, pokud bylo provinění spácháno v souvislosti s návštěvou takové akce, a to nejdéle na pět let. Opět je tedy horní hranice výměry trestního opatření zkrácena o polovinu oproti trestu ukládanému dospělým.

Provinění, za které je se toto trestní opatření ukládá, musí být spácháno v přímé a bezprostřední souvislosti se sportovní, kulturní a jinou společenskou akcí, přičemž ale nemusí být spácháno přímo v místě konání takových akcí.¹⁰² Z tabulky č. 2 vyplývá, že toto trestní opatření bylo mladistvým od roku 2013 do roku 2022 uloženo jako hlavní pouze dvakrát, přičemž od roku 2016 nebylo uloženo ani jednou. Klesající tendenci ukládání trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce lze pozorovat i u trestání dospělých.¹⁰³ Mladistvým bylo toto trestní opatření jako hlavní uloženo v jednom případě za provinění výtržnictví dle § 358 odst. 1 tr. z., a to ve výměře patnácti měsíců¹⁰⁴ a v druhém případě za stejné provinění, ve výměře jednoho roku¹⁰⁵. V obou případech tedy soudy ukládaly toto trestní opatření v dolní polovině trestní sazby.

2.10.1 Výkon zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Při výkonu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je mladistvý povinen spolupracovat s probačním úředníkem a plnit probační plán.

¹⁰² CHROMÝ, Jakub. Devět let s trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. *Trestněprávní revue*, 2019, č. 6, s. 119-123. ISSN 1213-5313.

¹⁰³ Agendy Probační a mediační služby v letech 2018–2022, s. 48 [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf.

¹⁰⁴ Rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 9.2.2015, č.j. 1 Tm 1/2015–73.

¹⁰⁵ Rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 27.2.2013, č.j. 2 Tm 13/2012-99.

Probační úředník též může odsouzenému uložit povinnost dostavovat se na určený útvar Policie ČR dle § 350i odst. 3 tr. ř. Tato povinnost spočívá zejména v dostavení se na určený útvar Policie ČR v době, kdy se koná akce, na níž byl odsouzenému zakázán vstup.

Upustit od výkonu zbytku zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce lze za stejných podmínek jako při upuštění od výkonu zákazu činnosti, tedy po výkonu nejméně poloviny trestního opatření (srov. § 90 odst. 1 tr. z.). Porušením zákazu vstupu na danou akci se mladistvý dopustí provinění maření výkonu úředního rozhodnutí.

Vykonáním trestního opatření zbytku zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se na mladistvého hledí jako by nebyl odsouzen, a to i v případě, že od vykonání zbytku trestního opatření bylo upuštěno (srov. § 35 odst. 6 z.s.v.m.).

2.11 Odnětí svobody

Odnětí svobody je nejpřísnějším trestním opatřením, které lze uložit, jelikož nejvíce zasahuje do autonomní sféry mladistvého. Z řazení trestních opatření v § 24 z.s.v.m. vyplývá, že odnětí svobody je zákonodárcem nejméně preferované trestní opatření. Jako „*poslední možnou volbu*“ označuje odnětí svobody též Rada Evropy v čl. 10 Evropských pravidel pro mladistvé pachatele vystavené sankcím nebo opatřením.¹⁰⁶ Z Pekingských pravidel pak vyplývá, že trestní opatření odnětí svobody by mělo být uloženo pouze v případech, kdy mladistvý spáchá násilný trestný čin, či pokud opakovaně páchá jinou závažnou trestnou činnost.¹⁰⁷ Ve skutečnosti je však odnětí svobody jedním z častěji ukládaných trestních opatření, resp. podmíněné odnětí svobody je konzistentně nejčastěji ukládaným trestním opatřením (viz tabulka č. 2).

Trestní sazba odnětí svobody uvedená v trestním zákoníku se u mladistvých krátí dle § 31 odst. 1 z.s.v.m. na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí překročit pět let a dolní hranice jeden rok. Dle § 31 odst. 3 z.s.v.m. je možné horní hranici sazby zvýšit až na deset let, a to v případech, kdy mladistvý spáchal provinění, které je svou povahou mimořádně závažné, uložení jiného trestního opatření by nepostačovalo, a za spáchané provinění trestní zákoník umožňuje uložení výjimečného trestu – tedy trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, či odnětí svobody na

¹⁰⁶ V originále: Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. In: *publicsearch.coe.int* [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z <https://rm.coe.int/09000016805d2716>.

¹⁰⁷ Čl. 17.1 písm. c) Pekingských pravidel.

doživotí (srov. § 54 odst. 1 tr. z.). Mladistvým odnětí svobody na doživotí uložit nelze. Soud též může rozhodnout o snížení sazby odnětí svobody, a to v případě, že má za to, že by sazba stanovená trestním zákoníkem byla nepřiměřená, a že účelu trestního opatření bude naplněno i při nižší sazbě (srov. § 32 z.s.v.m.). Na rozdíl od dospělých pak zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví spodní hranici pro takové snížení trestní sazby. Stejně jako u dospělých může soud snížit trestní sazbu v případě spolupracujícího obviněného, nebo pokud se mladistvý dopustil přípravy, pomoci nebo pokusu o provinění a trestní opatření by jinak bylo příliš přísné, či pokud se mladistvý provinění dopustil například v právním omylu, nebo krajní nouzi.

2.11.1 Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu a odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem

Podmíněné odložení trestního opatření odnětí svobody a podmíněné odložení trestního opatření odnětí svobody s dohledem jsou základní alternativy nepodmíněného odnětí svobody.¹⁰⁸ Tato trestní opatření je možné uložit v případě, že výkon trestního opatření odnětí svobody nepřevyšuje tři roky (srov. § 81 tr. z.). Účelem těchto opatření je motivovat mladistvého k vedení řádného života a odradit jej od dalšího páchaní trestné činnosti. Při podmíněném odložení trestního opatření odnětí svobody soud stanoví zkušební dobu v délce jednoho roku až tří let, přičemž tato zkušební doba nesmí být kratší než délka podmíněně odloženého trestního opatření odnětí svobody (srov. § 33 z.s.v.m.). Maximální délka zkušební doby mladistvých je o dva roky kratší než u dospělých. Lze se setkat s názory, že tato úprava není účelná, jelikož empirickým výzkumem bylo zjištěno, že mladiství páchají trestnou činnost méně, pokud jsou ve zkušební době, než po ukončení této doby – je tedy účelné, aby zkušební doba trvala co nejdéle a bylo tak aspoň částečně zabráněno recidivě mladistvých.¹⁰⁹

Společně s podmíněným odnětím svobody může soud uložit i jiná výchovná opatření, či stanovit mladistvému povinnost, aby se zdržoval v určeném obydlí, a to až na dobu šesti měsíců. Trestní opatření domácího vězení však vedle odnětí svobody uložit nelze, stejně tak nelze vedle tohoto trestního opatření uložit obecně prospěšné práce (srov. § 53 odst. 1 tr. z.). Při podmíněném odnětí svobody je však možné uložit

¹⁰⁸ SOTOLÁŘ, Alexander. § 33 (Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 335. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹⁰⁹ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 161. ISBN 978-80-7502-131-1.

mladistvému výchovná opatření, mezi něž se řadí i vykonání společensky prospěšné činnosti, fakticky tedy mladistvému může být společně s podmíněným odnětím svobody nařízeno vykonávat práce prospěšné pro společnost. Uložení takového výchovného opatření bylo však nebylo velmi účelné. Výchovná opatření lze dle § 82a tr. z. zrušit po výkonu jedné třetiny zkušební doby, pokud lze očekávat, že mladistvý povede řádný život i bez nich, doba trvání těchto opatření však nesmí být kratší než šest měsíců; za stejných podmínek lze též upustit od dohledu, pokud bylo uloženo trestní opatření podmíněného odnětí svobody s dohledem (srov. § 85a tr. z.).

Pokud byl mladistvý odsouzen k podmíněnému trestnímu opatření odnětí svobody s dohledem, vykonává tento dohled probační úředník. Probační úředník nejenže dohlíží na způsob života mladistvého, ale má mladistvému poskytnout i aktivní pomoc a vedení, je-li to potřeba (srov. § 16 z.s.vm.). Společně s mladistvým probační úředník vytvoří individuální program výkonu podmíněného trestního opatření odnětí svobody s dohledem, jenž svým obsahem odpovídá probačnímu plánu tvořenému u dospělých.¹¹⁰

Soud kontroluje, zda mladistvý vede řádný život a zda plní další uložené povinnosti, nejméně každých šest měsíců (srov. § 329 odst. 1 tr. ř.). Průběžnou kontrolu plnění případných výchovných opatření provádí Probační a mediační služba. Osvědčí-li se mladistvý během zkušební doby, vysloví soud, že se osvědčil, a v případě, kdy ani po roce od uplynutí zkušební doby soud bez příčiny mladistvého osvědčení nevysloví, nastává fikce osvědčení ze zákona a společně s ní fikce neodsouzení (§ 83 tr. z.).

Pokud mladistvý zavdává příčinu k přeměně podmíněného trestního opatření odnětí svobody na trestní opatření nepodmíněné, může soud i přes to ponechat trestní opatření podmíněného odnětí svobody v platnosti, přičemž může mladistvému stanovit dohled, prodloužit až o dva roky zkušební dobu (celková délka zkušební doby však nesmí přesáhnout pět let), uložit výchovné opatření, či uložit povinnost zdržovat se v určeném obydlí, jak bylo nadepsáno výše (srov. § 33 odst. 3). Na rozdíl od úpravy v trestním zákoníku soud může ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i pokud se nejedná o výjimečný případ. K přeměně trestního opatření podmíněného odnětí svobody na trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody dochází v průměru méně než v 10 % případů viz tabulka č. 3.

¹¹⁰ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. § 33 (Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem) *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s 97. ISBN 978-80-7478-848-2.

Tabulka č. 3 – Počet přeměn trestního opatření podmíněného odnětí svobody (včetně podmíněného odnětí svobody s dohledem) na trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody¹¹¹

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Počet přeměn	9	31	70	75	74	43	59	50	64	54
Trestní opatření podmíněného odnětí svobody celkem	1239	956	810	788	728	792	807	674	713	647

2.11.2 Odnětí svobody nepodmíněné

Z § 31 odst. 2 z.s.v.m. plyne, že trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody má být ukládáno *ultima ratio*, pokud jiné opatření zjevně nepostačuje k dosažení úkolu zákona.

Z výkonu odnětí svobody lze mladistvého dle § 88 tr. z. podmíněně propustit, jestliže prokázal své polepšení, lze očekávat, že povede řádný život, či je za dovršení jeho nápravy přijata záruka. Na rozdíl od dospělých u mladistvých nemusí být dle § 78 odst. 1 z.s.v.m. splněna podmínka doby výkonu trestu. Návrh na podmíněně propuštění mladistvého, kdy nebyla splněna podmínka doby výkonu trestu, dává státní zástupce, či ředitel věznice, přičemž mladistvý musí splňovat obecné podmínky dle § 88 odst. 1 tr. z. (kromě zmíněné doby výkonu trestu).¹¹² Zkušební doba je v tomto případě maximálně tři roky u provinění, jenž svou povahou odpovídá přečinu, a až pět let u provinění, jenž odpovídá zločinu (srov. § 78 odst. 2 z.s.v.m.).

V roce 2020 bylo podmíněně propuštěno z výkonu odnětí svobody pět mladistvých (k 31.12.2020 vykonávalo odnětí svobody 72 mladistvých), z toho ve všech případech byl uložen dohled, v roce 2021 bylo podmíněně propuštěno z výkonu odnětí svobody 12 mladistvých (k 31.12.2021 vykonávalo odnětí svobody 59 mladistvých), z toho v šesti případech byl uložen dohled, a v roce 2022 byli podmíněně propuštěni z výkonu odnětí svobody tři mladiství (k 31.12.2022 vykonávalo odnětí

¹¹¹ Statistické listy soudů z let 2013-2022, poskytnuté na žádost Ministerstvem spravedlnosti.

¹¹² PŮRY, František. § 88 (Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody). ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1411. ISBN 978-80-7400-893-1.

svobody 42 mladistvých), z toho v jednom případě byl uložen dohled.¹¹³ Všem žádostem o podmíněné propuštění bylo v uvedených letech vyhověno.¹¹⁴ Je tedy zřejmé, že podmíněné propuštění není často využívaným institutem. Procentuálně je využíváno méně než u dospělých.¹¹⁵

Stejně jako u dospělých lze u podmíněně propuštěných mladistvých stanovit povinnost zdržovat se v určeném obydlí a další jiné povinnosti, jejichž výměra nesmí přesáhnout polovinu výměry stanovené v trestním zákoníku (srov. § 78 odst. 3 z.s.v.m.) – trvání pobytu v určeném obydlí může být mladistvému uloženo na šest měsíců, výkon prací ve prospěch poskytovatelů obecně prospěšných prací může být uloženo na 50 až 100 hodin a povinnost uhradit částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti může být uloženo od 2 000 Kč do 5 000 000 Kč. Též je možné uložit i výchovná opatření. Pokud to má soud za vhodné, je možné u podmíněně propuštěných mladistvých stanovit dohled, který je vykonáván probačním úředníkem.

2.11.3 Výkon nepodmíněného odnětí svobody

Nepodmíněné odnětí svobody je možné uložit jako samostatné trestní opatření, či je možné, aby v něj byla přeměněna jiná trestní opatření, pokud je mladistvý neplní řádně. Nepodmíněné odnětí svobody může být též uloženo, pokud mladistvý během zkušební doby v rámci výkonu podmíněného odnětí svobody nevede řádný život, či neplní další podmínky podmíněného odnětí svobody. V takovém případě může soud rozhodnout, že mladistvý trestní opatření odnětí svobody vykoná (srov. § 83 odst. 1).

Výkon odnětí svobody u mladistvých probíhá v oddělených věznicích, či ve zvláštních odděleních věznic pro mladistvé (srov. § 31 odst. 4 z.s.v.m.). Pokud mladistvý ve věznici dovrší devatenáctý rok, může soud dle § 79 z.s.v.m. rozhodnout o jeho přemístění do věznice pro dospělé. Oddělení mladistvých vězňů od dospělých je žádoucí i z důvodu nutnosti zajistit výchovu mladistvých, umožnit jim dokončit povinnou školní docházku a připravit je na budoucí povolání.^{116, 117} Věznice pro

¹¹³ Vězeňská služba České republiky. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2020, 2021, 2022. In: *vscr.cz* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ VÁLKOVÁ, Helena. § 31 (Odnětí svobody). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 325. ISBN 978-80-7400-350-9.

mladistvé nejsou rozlišovány na věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. V případě, kdy je však mladistvý po dovršení devatenáctého roku přeřazen do věznic pro dospělé, musí soud rozhodnout v jakém druhu věznic bude trestní opatření dále vykonáváno.

V České republice mohou mladiství vykonávat trestní opatření odnětí svobody celkem ve čtyřech věznicích. Jedná se o věznic Světlá nad Sázavou – zde jsou umístěny pouze ženy, Heřmanice, Pardubice a Všehrady – tato věznic je profilována pro mladistvé muže.¹¹⁸ V roce 2022 vykonávalo na území České republiky trest odnětí svobody průměrně 52 mladistvých v každém měsíci, přičemž převážná většina byli muži (92,3%).¹¹⁹ Ve všech těchto věznicích jsou zřízena zvláštní oddělení pro mladistvé. V současné době se na našem území nenachází žádná věznic, jež by byla zřízena výhradně pro mladistvé. V rámci věznic jsou pak mladiství diferenciováni do čtyř skupin A, B, C, D, a to dle charakteristiky osobnosti a spáchaného provinění; tyto skupiny jsou prostupné.¹²⁰

Na rozdíl od ostatních trestních opatření po výkonu odnětí svobody nenastává fikce neodsouzení ze zákona, nýbrž o ní rozhoduje soud, který hodnotí chování odsouzeného během a po výkonu trestního opatření odnětí svobody (srov. 35 odst. 2 z.s.v.m.).

2.11.4 Odklad výkonu odnětí svobody

U mladistvých je možné odložit výkon trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody, jehož výměra nepřevyšuje jeden rok, a to v případě kdy mladistvý o toto požádá z důvodu dokončení studia či dokončení přípravy na budoucí povolání; takovýto odklad je možný učinit nejvýše na dva roky (srov. § 77 z.s.v.m.). Odklad výkonu z důvodu studia či přípravy na budoucí povolání je specifický pouze pro mladistvé, trestní zákoník takovýto institut nezná. V případě, kdy mladistvý během doby, po kterou je výkon trestního opatření odložen, vede řádný život a řádně dokončí své vzdělání,

¹¹⁷ Tento požadavek též vyplývá z čl. 78.4 Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. In: *publicsearch.coe.int* [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z <https://rm.coe.int/09000016805d2716>.

¹¹⁸ Vězeňská služba České republiky. Základní informace o jednotlivých věznicích. In: *vscr.cz* [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/#>

¹¹⁹ Vězeňská služba České republiky. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. s 115. In: *vscr.cz* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

¹²⁰ Ust. § 83 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

může soud s přihlédnutím ke spáchanému provinění a osobě mladistvého dle § 77 odst. 2 z.s.v.m. upustit od výkonu tohoto trestního opatření.

Odložit výkon trestního opatření lze i ze zdravotních důvodů mladistvého, pokud by výkon trestního opatření měl ohrozit jeho život nebo zdraví, nebo z jiných zvlášť závažných důvodů. Též je možné odložit výkon tohoto trestního opatření pro těhotnou mladistvou, či pro mladistvou jež pečuje o dítě do jednoho roku po porodu – toto odložení výkonu je možné pouze v případě, že provinění spáchané mladistvou nemělo charakteristiku zvlášť závažného zločinu. Tyto druhy odkladu výkonu odnětí svobody upravuje § 322 tr. ř. a je tedy možná jejich aplikace i u dospělých.

3 Upuštění od uložení trestního opatření

Upuštění od uložení trestního opatření je institut, jenž umožňuje soudu, za podmínek stanovených v zákoně, neuložit mladistvému trestní opatření. Tímto způsobem je rozšířena možnost vyřízení věci soudem. Pluralita možností soudu pro vyřízení potrestání mladistvého je žádoucí, jelikož umožňuje dostatečnou míru individualizace potrestání mladistvého. Upustit od uložení trestního opatření lze až po provedení dokazování v meritorním rozhodnutí. Upuštění není možné v průběhu řízení – soud tedy musí nejdříve vyslovit vinu mladistvého, až pak může od uložení trestního opatření upustit.¹²¹ Obdobný institut je též možné využít při trestání dospělých v podobě upuštění od potrestání dle § 46 a násl. tr. z. Obecnou úpravu upuštění od potrestání však na mladistvé není možné vztáhnout, užije se tedy výhradně úpravy obsažené v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.¹²² Paradoxně je u dospělých možné upustit od potrestání širšího katalogu trestných činů, jelikož úprava v trestním zákoníku se vztahuje na všechny přečiny, nikoliv jako u mladistvých pouze na provinění, za něž ukládá trestní zákoník horní hranici sazby do pěti let.¹²³ Je možné se též setkat s názorem, že současné vymezení provinění, na něž je možné vztáhnout upuštění od uložení trestního opatření, není vhodné a mělo by být zúženo za účelem lepšího propracování systému alternativních opatření.¹²⁴

Upustit od uložení trestního opatření je dle § 11 z.s.v.m. možné pouze v případě, že mladistvý spáchal provinění, za něž stanoví trestní zákoník výměru trestního opatření nepřevyšující pět let a mladistvý svého činu lituje, projevuje účinnou snahu po nápravě a zároveň má soud za to, že pouhé projednání věci postačí k nápravě mladistvého. Další možnosti uvedené v § 11 odst. 1 písm. b) a c) z.s.v.m., kdy přichází v úvahu upuštění od uložení trestního opatření, jsou typické pouze pro mladistvé, tedy neexistuje jejich obdoba při trestání dospělých. Jedná se o případy, kdy za nápravu mladistvého složí záruku osoba s výchovným vlivem, přičemž v tomto případě musí být splněna podmínka, že se uložení trestního opatření nejeví nutným, nebo se jedná o případy, kdy se mladistvý dopustil činu z omluvitelné neznalosti právních předpisů.

¹²¹ SOTOLÁŘ, Alexander. § 11 (Obecná úprava upuštění od uložení trestního opatření). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 93. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹²² PŮRY, František. § 46 (Obecné ustanovení). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 926. ISBN 978-80-7400-893-1.

¹²³ Ve srovnání s § 11 z.s.v.m.

¹²⁴ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 129. ISBN 978-80-7502-131-1.

Omluvitelná neznalost právních předpisů je výjimkou ze zásady *ignorantia juris non excusa*, která je učiněna pro mladistvé a zohledňuje jejich rozumovou a mravní vyspělost. Zde je ovšem třeba upozornit, že tato úprava se použije pouze v případě, kdy se mladistvý mohl takovému právnímu omylu vyvarovat, v opačném případě by mladistvý pro nedostatek rozumové a mravní vyspělosti nebyl trestně odpovědný.¹²⁵

Zvláštním případem je též ustanovení § 11 odst. 2 z.s.v.m., které umožňuje soudu přenechat potrestání mladistvého zákonnému zástupci, opatrovníkovi, škole, kterou mladistvý navštěvuje, či výchovnému zařízení. Toto ustanovení se jeví jako velmi zvláštní, jelikož soud jednu ze svých výlučně svěřených pravomocí, tedy rozhodovat o vině *a trestu* (srov. čl. 40 Listiny základních práv a svobod) přenechává odlišnému subjektu. Je zřejmé, že účelem ust. § 11 odst. 2 z.s.v.m., je svěřit potrestání osobě, jež má na mladistvého výchovný vliv, a měla by být schopna posoudit, která sankce bude pro mladistvého přiměřená a dosáhne účelu zákona, nicméně je otázkou, zda je tento úmysl zákonodárce dostatečně ospravedlnitelný. Stejně tak nelze přehlédnout skutečnost, že tímto ustanovením soud *de facto* ukládá povinnost třetí osobě, jež nemusí být účastníkem řízení vedeného proti mladistvému. Dá se tedy polemizovat, zda zmíněné ustanovení není zásahem do základního práva mladistvého, aby mu byl uložen spravedlivý trest soudem.

Upuštění od uložení trestního opatření se vždy vztahuje na všechny přečiny obsažené v rozhodnutí a není tedy možné upustit pouze od některých uložených trestních opatření, to ovšem nebrání soudu v uložení výchovných a ochranných opatření, či v uložení povinnosti nahradit škodu.¹²⁶ Kromě uložení výchovných a ochranných opatření může soud také mladistvého napomenout dle § 11 odst. 2 z.s.v.m. Soud nemusí využít žádnou z výše uvedených alternativ, jelikož je přípustné, aby soud věc pouze projednal a rozhodl o upuštění od uložení trestního opatření bez dalšího.

Stejně tak jako uložení trestního opatření, musí i upuštění od jeho uložení naplňovat cíle a účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Užití tohoto institutu má tedy směřovat k tomu, aby mladistvý našel své společenské uplatnění a vyvaroval se další trestné činnosti. Na mladistvého, u kterého došlo k upuštění od uložení trestního

¹²⁵ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. § 11 (Podmínky upuštění od uložení trestního opatření) *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s 34. ISBN 978-80-7478-848-2.

¹²⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. § 11 (Obecná úprava upuštění od uložení trestního opatření). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 93. ISBN 978-80-7400-350-9.

opatření se dle § 13 z.s.v.m. hledí jako by nebyl odsouzen – fikce neodsouzení nastává tedy přímo ze zákona.

3.1 Četnost užití institutu upuštění od uložení trestního opatření

Upuštění od uložení trestního opatření je v praxi využíváno zřídka jak vyplývá z tabulky č. 4. Nejčastěji soudy upouštějí od trestních opatření podmíněně. Nepodmíněné upuštění od trestního opatření bylo od roku 2013 do roku 2022 ukládáno přibližně ve 2 – 4 % případech. Též lze pozorovat, že procento upuštění od uložení trestního opatření (a to ve všech alternativách) bylo vyšší v roce 2013 než v roce 2022 – počet upuštění od uložení trestního opatření tedy v čase spíše klesá.

Tabulka č. 4 – Procenta upuštění od uložení trestního opatření v poměru ke všem hlavním uloženým trestním opatřením v letech 2013-2022¹²⁷

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Upuštění od uložení trestního opatření (§ 11 z.s.v.m.)	3 %	4 %	4 %	3 %	3 %	3 %	3 %	2 %	2,1 %	1,9 %
Upuštění od uložení trestního opatření (§ 12 z.s.v.m.)	-	-	-	3 %	2 %	3 %	2 %	2 %	2,7 %	2 %
Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření	7 %	7 %	8 %	6 %	8 %	7 %	8 %	6 %	5,8 %	6,3 %

3.2 Upuštění od uložení trestního opatření dle § 12 z.s.v.m.

Kromě případů uvedených v kapitole 3.1 je možné upustit od uložení trestního opatření i v případech vyjmenovaných v § 12 písm. a) z.s.v.m., které zní: „*mladistvý spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež má za to, že zabezpečovací detence nebo ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření.*“ Další možnost upuštění od uložení trestního opatření je upravena v § 12 písm. b) z.s.v.m., a to v případech, kdy vůči mladistvému bylo „*...užito ochranné nebo výchovné opatření a k dosažení účelu tohoto zákona není*

¹²⁷ Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2013-2022. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. In: *iksp.cz* [online]. [cit. 2024-02-22]. Dostupné z <https://www.iksp.cz/edice-iksp?blogpage=3>.

třeba uložit trestní opatření“. Možnosti uvedené v § 12 písm. a) z.s.v.m. jsou obdobou upuštění od potrestání u dospělých dle § 47 tr. z. Možnost upustit od uložení trestního opatření dle § 12 písm. b) z.s.v.m. je specifická pouze pro mladistvé.

Nelze mít za to, že upuštění od uložení trestního opatření je ve všech případech mírnější alternativou uložení trestního opatření. Tato skutečnost je umocněna zejména v případech, kdy je mladistvému současně s upuštěním od uložení trestního opatření uložena zabezpečovací detence, jež fakticky spočívá v omezení svobody pohybu mladistvého, jelikož ten je po dobu výkonu tohoto ochranného opatření umístěn v ústavu pro výkon zabezpečovací detence. V současné době se na našem území nachází tři ústavy pro výkon zabezpečovací detence – Brno, Praha Pankrác a Opava.¹²⁸ Dle sdělení Vězeňské služby České republiky nebyl však během let 2013-2023 v zabezpečovací detenci držen žádný mladistvý chovanec.¹²⁹

Zabezpečovací detence je ukládána mladistvým s duševní poruchou či mladistvým, jenž užívají návykové látky, kteří spáchali provinění, které odpovídá zločinu, a zároveň je jejich pobyt na svobodě pro společnost nebezpečný a uložení ochranného léčení nestačí (srov. § 100 odst. 2 tr. z.). Během výkonu zabezpečovací detence je soudem pravidelně přezkoumáváno, zda je nadále dán důvod pro výkon tohoto opatření – u mladistvých je tento přezkum konán jednou za šest měsíců, u dospělých je konán jednou za dvanáct měsíců (srov. § 357 odst. 1 tr. ř.).

Jak zabezpečovací detence, tak ochranné léčení lze uložit i bez toho, aniž by soud upustil od uložení trestního opatření – tato ochranná opatření je možné vykonávat souběžně s trestním opatřením, pokud to jejich povaha nevylučuje.

Ochranné léčení je ukládáno mladistvým, jenž spáchali provinění ve stavu způsobeném duševní poruchou a jejich pobyt na svobodě pro společnost nebezpečný nebo mladistvým, jenž trestný čin spáchali pod vlivem návykové látky [srov. § 99 odst. 2 písm a) a b) tr. z.]. Na rozdíl od situace, kdy je ukládána zabezpečovací detence, je u ochranného léčení vyžadováno pouze spáchání provinění, nikoliv provinění, které svou povahou odpovídá zločinu. Ochranné léčení na rozdíl od zabezpečovací detence může být dle § 99 odst. 4 tr. z. vykonáno i ambulantně. Trvání důvodů pro výkon ochranného léčení přezkoumává soud jednou za dva roky, a to v případě, kdy je dán návrh na

¹²⁸ Vězeňská služba České republiky. Základní informace o jednotlivých věznicích. In: *vscr.cz* [online]. [cit. 2024-02-22]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/#>

¹²⁹ Sdělení Vězeňské služby České republiky – Příloha č. 2.

prodloužení doby trvání ochranného léčení (srov. § 99 odst. 6 tr. z.). Doba trvání není pro mladistvé upravena zvlášť a použije se tedy stejná právní úprava jako u dospělých.

Ochranné léčení může být vykonáváno společně s výkonem trestního opatření odnětí svobody, pak je vykonáváno ve věznici. Pokud je však uloženo ochranné léčení a zároveň upuštěno od uložení trestního opatření, mladistvý toto ochranné opatření vykonává ve zdravotnickém zařízení.

3.3 Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření

Pokud má soud za to, že mladistvý splňuje podmínky pro upuštění od uložení trestního opatření dle § 11 odst. 1 z.s.v.m., avšak je vhodné jeho chování po určitou dobu sledovat, je možné od uložení trestního opatření upustit podmíněně dle § 14 z.s.v.m. Vázanost podmíněného upuštění pouze na § 11 odst. 1 z.s.v.m. se ukazuje jako problematická, neboť zužuje katalog provinění, na něž se dá upuštění aplikovat¹³⁰

Na rozdíl od podmíněného upuštění od potrestání dle trestního zákoníku nemusí být nad mladistvým během zkušební doby vysloven dohled. Lze se však domnívat, že ustanovení dohledu probačního úředníka nad mladistvým bude účelné, jelikož je takto možno lépe sledovat nápravu a chování mladistvého. Probační úředník též mladistvému pomáhá v uspořádání jeho záležitostí tak, aby vedl řádný život.

Společně s podmíněným upuštěním lze mladistvému nařídit výchovné či ochranné opatření, zpravidla též soud uloží mladistvému povinnost odčinit újmu způsobenou proviněním (srov. § 14 odst. 2 z.s.v.m.). Při podmíněném upuštění od uložení trestního opatření soud stanoví mladistvému zkušební dobu, a to nejdéle na jeden rok, tato doba lze prodloužit pouze v případě, že mladistvý svým jednáním zavedl příčinu k uložení trestního opatření a soud jej přes to neuloží. Takto lze prodloužit zkušební dobu nejdéle o jeden rok (srov. § 14 odst. 4 z.s.v.m.). Zkušební dobu nelze zkrátit, soud však nejdříve po šesti měsících zkušební doby může upustit od uložených výchovných a ochranných opatření, má-li za to, že mladistvý povede řádný život i bez nich (srov. § 14 odst. 3 z.s.v.m.).

Pokud mladistvý ve zkušební době nevede řádný život a neplní stanovené povinnosti, může soud uložit trestní opatření. Soud i přes tuto skutečnost, obdobně jako u podmíněných trestních opatření, může trestní opatření neuložit a namísto toho stanovit

¹³⁰ Ve srovnání s možností, kdy by bylo možné podmíněné upuštění od uložení trestního opatření použít i na § 12 z.s.v.m.

nad mladistvým dohled probačního úředníka, uložit dosud neuložená výchovná opatření nebo prodloužit zkušební dobu, jak je popsáno výše (srov. § 14 odst. 4 z.s.v.m.).

V případě že mladistvý vede ve zkušební době řádný život a plní určené povinnosti, vysloví soud, že se osvědčil. Osvědčení též může nastat přímo ze zákona v případě, kdy soud bez zavinění mladistvého osvědčení nevysloví do jednoho roku po skončení zkušební doby (§ 14 odst. 6 a 7 z.s.v.m.). Na mladistvého, který se osvědčil se hledí jako by nebyl odsouzen (§ 14 odst. 8 z.s.v.m.).

4 Efektivita trestních opatření

Následující část se bude zabývat efektivitou užívání jednotlivých trestních opatření. Tedy bude zkoumat, která opatření jsou pro mladistvé vhodná, a to zejména z pohledu zabránění páchání další trestné činnosti. Dále v této části budou uvedeny návrhy na zvýšení efektivity trestních opatření.

Efektivita ukládaných trestních opatření na našem území není sledována Ministerstvem spravedlnosti¹³¹, a tedy o ní chybí aktuální ucelené relevantní poznatky. Lze se přitom domnívat, že právě vliv ukládaných trestních opatření na recidivu mladistvých by měl být sledován, jelikož je jednoznačně žádoucí, aby pachatelé byli trestáni co nejefektivněji a bylo tak předcházeno jejich kriminálnímu jednání v dospělosti. Částečně je potřeba, při posuzování efektivity trestních opatření, vycházet z poznatků mezinárodních a zahraničních výzkumů, avšak při jejich interpretaci je vždy zapotřebí brát jejich výsledky s rezervou, jelikož podmínky a druhy sankcí ukládaných mladistvým nemusí být shodné s českou právní úpravou.

Efektivitou trestních opatření je třeba se zabývat, ačkoliv mladiství tvoří menšinu počtu stíhaných osob, kdy tato věková skupina tvoří přibližně 4–5 % stíhaných¹³², z toho za roky 2018-2021 tvořily mezi 16,4 – 20,9 % mladistvé ženy.¹³³ I přes tuto skutečnost jsou mladiství věkovou skupinou s nejvyšším počtem recidivistů. Výzkumný projekt „Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí“ publikovaný v roce 2015 ukázal, že záznam o novém odsouzení mělo 61,2 % mladistvých, přičemž s přibývajícím věkem recidiva klesala.¹³⁴ Z tohoto údaje je zřejmé, že trestání mladistvých není velmi účinné.

Pro úplnost je též vhodné uvést, že mladiství jsou nejčastěji stíháni za majetková provinění.¹³⁵ Z této skupiny jsou pak mladiství nejčastěji stíháni za provinění krádeže. Významný podíl na kriminalitě mladistvých mají však i násilná provinění – z této skupiny provinění jsou mladiství často stíháni za provinění úmyslného ublížení na zdraví, či loupeže.¹³⁶

¹³¹ Sdělení Ministerstva spravedlnosti – Příloha č. 1.

¹³² SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2022, s. 77. ISBN 978-80-7338-200-1.

¹³³ Tamtéž, s. 79.

¹³⁴ SCHEINOST, M. a VÁLKOVÁ, H. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. IV., Sankční politika a její uplatňování*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 116. ISBN 978-80-7338-154-7.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

Efektivita trestání mladistvých by měla být zajištěna pluralitou trestních a dalších opatření a diskrecí soudů (a dalších orgánů činných v trestním řízení) ukončit trestní řízení i v jeho průběhu. Pro zajištění efektivity potrestání mladistvého je též nutné, aby se orgány činné v trestním řízení zabývaly osobností mladistvého a jeho sociálními a rodinnými poměry tak, aby bylo možné mladistvému uložit takové opatření, které v jeho individuálním případě povede k jeho reintegraci a zabrání recidivě v pozdějším životě. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje úpravu všech výše uvedených institutů, avšak problémem je spíše jejich využití v aplikační praxi.

Sledovat efektivitu trestních opatření se jeví jako obtížné, jelikož další kriminalita mladistvého není závislá pouze na výběru a uložení vhodného trestního opatření. Vždy je potřeba uvážit, že kriminalita mladistvého je podmíněná jak jeho osobností, tak vnějšími vlivy jeho okolí. U některých mladistvých je potřeba připustit, že se jedná o chronické pachatele, kteří budou trestnou činností páchat nezávisle na tom, které trestní opatření jim bude uloženo.¹³⁷ Trestní opatření mohou být ukládána až na výjimky vedle sebe, a stejně tak vedle nich lze uložit i opatření výchovná a ochranná, což též může ztížit zjišťování efektivity jednotlivých trestních opatření.

Recidivu lze mimo jiné rozdělit na trestněprávní a kriminologickou. Mám za to, že pro posouzení efektivity trestních opatření by měla být významnějším ukazatelem recidiva kriminologická, jelikož nepřihlíží k fikci neodsouzení. Tato fikce nastává u mladistvých téměř v každém případě vykonáním uloženého trestního opatření, což zkresluje celkový počet recidivistů v trestněprávním pojetí.

4.1 Efektivita nepodmíněného odnětí svobody

V důsledku rozhodnutí soudu o nepodmíněném odnětí svobody či v důsledku přeměny výše uvedených trestních opatření, může být mladistvému odňata svoboda. Odnětí svobody je nejvíce omezujícím trestním opatřením, jenž lze mladistvému uložit. Ačkoliv je toto trestní opatření nejpřísnějším, a tedy by na mladistvého mělo působit nejvíce represivně, ukazuje se, že v rámci prevence recidivy mladistvých není nejvhodnějším. V pozorovaném vzorku mladistvých, jímž bylo toto trestní opatření uloženo v letech 2008-2013, se recidivy dopustilo 77 % mladistvých.¹³⁸

¹³⁷ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 265. ISBN 978-80-7502-131-1.

¹³⁸ Tamtéž s. 262.

V zahraničí se lze setkat i s obdobími nepodmíněného odnětí svobody, které v našem právním řádu nejsou zavedeny a které mají působit odstrašujícím účinkem. Jedná se například o tzv. „boot camps“, které spočívají v umístění mladistvého do zařízení, v němž musí dodržovat přísně stanovený režim, včetně fyzického výcviku, přičemž za nedodržení režimu jsou ukládány sankce.¹³⁹ Dalším příkladem lze uvést tzv. „šokové uvěznění“, které spočívá v krátkodobém uvěznění mladistvého (většinou v řádu několika dnů). Efektivita těchto alternativ není jednoznačně prokázána, například u boot camps byly zjištěny obdobné dopady na mladistvé jako u odnětí svobody.¹⁴⁰ Lze se však setkat i s názorem, že tyto sankce mohou riziko recidivy u mladistvých zvyšovat.¹⁴¹

Naopak jako příznivější obdoba výkonu odnětí svobody se jeví tzv. částečná detence nebo víkendová detence, kdy pachatel během výkonu trestu studuje či vykonává práci mimo věznici, nebo je pachatel ve věznici (či obdobném detenčním zařízení) pouze některé dny v týdnu.¹⁴² Tato obdoba se jeví jako vhodnější i z důvodu, že mladistvý nepřerušuje vazby se společností a není vystaven prizonizaci v takové míře jako u nepřerušovaného výkonu odnětí svobody. Tyto modifikace odnětí svobody však česká právní úprava nepřipouští.

Celkově je zastáván názor, že nepodmíněné odnětí svobody není velmi efektivním opatřením, co se týče recidivy v pozdějším životě a spíše na mladistvé působí negativně, a to jednak v důsledku přerušování sociálních vazeb s blízkým okolím, a jednak navázáním vazeb s delikventní populací věznic.¹⁴³ Negativním dopadem odnětí svobody mladistvého je též jeho oddělení od společnosti, a tedy omezení možností jak přirozeně vymáhat dodržování společenských norem a omezení možností mladistvého navazovat přirozené společenské vztahy.¹⁴⁴ Těmto závěrům odpovídají i mezinárodní

¹³⁹ WILSON, D. B., MACKENZIE, D. L. a MITCHELL, F. N. Effects of Correctional Boot Camps on Offending. Campbell Systematic Reviews. 2005. In: *doi.org* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z <https://doi.org/10.4073/CSR.2003.1>

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ VEČERKA, K.; HULMÁKOVÁ, J. a ŠTĚCHOVÁ, M. *Mladiství v procesu poruchové socializace*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019., s. 38. ISBN 978-80-7338-184-4.

¹⁴² MATOUŠEK, O. a MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 179. ISBN 978-80-7367-825-8.

¹⁴³ Tamtéž s. 40.

¹⁴⁴ LAMBIE I., RANDELL I., The impact of incarceration on juvenile offenders, *Clinical Psychology Review*, Volume 33, Issue 3, 2013, s. 448-459. In: *sciencedirect.com* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S027273581300010X>. ISSN 0272-7358.

doporučení¹⁴⁵ a znění zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kde je trestní opatření vnímáno jako poslední možnost, pokud jiná trestní opatření nestačí k naplnění účelu zákona. Argumentem pro méně časté ukládání trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody může být i skutečnost, že omezení ukládání tohoto trestního opatření nevede ke zvýšení kriminality mladistvých jako skupiny.¹⁴⁶

Též je doporučováno¹⁴⁷ umožnit mladistvým podmíněné propuštění z výkonu odnětí svobody v co nejkratší době, pokud se lze domnívat, že mladistvý povede řádný život. Lze konstatovat, že i toto doporučení česká právní úprava implementovala, jelikož u mladistvých nemusí být splněn požadavek vykonání určité doby odnětí svobody, aby je bylo možné podmíněně propustit.

4.2 Efektivita podmíněného odnětí svobody

Podmíněné odnětí svobody je nejčastěji ukládaným trestním opatřením¹⁴⁸, též se jedná i o nejčastěji ukládaný trest u dospělých osob, jak bylo uvedeno výše. Počet uložených podmíněných odnětí svobody (trestů i trestních opatření) na 100 000 obyvatel je v České republice vyšší než je evropský průměr.¹⁴⁹

Výzkumem, jenž proběhl v letech 2008-2013, který sledoval 204 odsouzených mladistvých na našem území, který byl publikován v knize *Efektivita sankcionování mladistvých*¹⁵⁰ (dále jen „Výzkum“), bylo zjištěno, že z mladistvých, kterým bylo uloženo podmíněné odnětí svobody, se recidivy dopustilo celkem 66,67 % mladistvých.¹⁵¹ Z mladistvých, kterým bylo uloženo podmíněné odsouzení s dohledem se recidivy dopustilo 80,95 % mladistvých.¹⁵² Při porovnání rozdílů v efektivitě těchto opatření je potřeba též uvážit, že soudy spíše ukládají dohled v případech, kdy se

¹⁴⁵ Např. Rada Evropy. Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. Čl. 11. In: *publicsearch.coe.int* [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z <https://rm.coe.int/09000016805d2716>.

¹⁴⁶ MENDEL, R. A. *Mládeži nepřístupno: Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Prameny, s. 51. ISBN 978-80-7338-146-2.

¹⁴⁷ Rada Evropy. Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. Čl. 49.2. In: *publicsearch.coe.int* [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z <https://rm.coe.int/09000016805d2716>.

¹⁴⁸ Viz tabulka č. 2.

¹⁴⁹ Rada Evropy. Over 1.8 million people under the supervision of probation agencies in Europe, according to Council of Europe. In: *search.coe.int* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809486f6

¹⁵⁰ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-131-1.

¹⁵¹ Tamtéž s. 263.

¹⁵² Tamtéž.

mladistvý dopustí závažnějšího provinění, či jej spáchal opakovaně¹⁵³ – mladiství, kterým je uložen kromě trestního opatření i dohled, budou mít nejspíše vyšší sklon k dalšímu kriminálnímu jednání.

I přestože se většina mladistvých, jímž bylo uloženo podmíněné odnětí svobody dopustila dalšího trestného jednání, počet mladistvých, jenž se neosvědčili ve zkušební době byl poměrně malý – přibližně jedna čtvrtina.¹⁵⁴ Z tohoto je zřejmé, že zkušební doba se jeví jako efektivní způsob, jakým zamezit mladistvým v páchání trestné činnosti alespoň dočasně. V tomto směru lze uvažovat, zda je vhodná současná právní úprava, jež zkracuje zkušební dobu u podmíněného odnětí svobody mladistvých oproti dospělým. Jelikož počet recidivistů s přibývajícím věkem klesá, domnívám se, že prodloužením zkušební doby u mladistvých by se počet mladistvých recidivistů mohl částečně snížit, a to právě o ty mladistvé, jenž s přibývajícím věkem od trestné činnosti upustí.

4.3 Efektivita obecně prospěšných prací

Obecně prospěšné práce jsou jedním z častěji ukládaných trestních opatření a jsou ukládány spíše mladistvým, jenž v minulosti byli odsouzeni.¹⁵⁵ Toto trestní opatření vykonává mladistvý ve společnosti ve prospěch druhých. Sankcí pro mladistvého je zde zásah do jeho volného času a finančních prostředků (jelikož obecně prospěšné práce vykonává bez nároku na finanční kompenzaci).¹⁵⁶ Obecně prospěšné práce jsou efektivní z pohledu společnosti, jelikož odsouzení vykonávají tyto práce bez nároku na kompenzaci, a tedy není nutné v rozsahu prací vykonaných odsouzenými, hradit poskytovatele stejných služeb.

Výzkumem bylo zjištěno, že z pozorovaného vzorku mladistvých, jímž bylo uloženo trestní opatření obecně prospěšných prací, bylo opakovaně za trestnou činnost odsouzeno 65 % mladistvých. Mladistvý, kterým bylo uloženo toto trestní opatření vykazují nižší míru recidivy než mladistvý, jímž bylo uloženo trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody. Tyto závěry korespondují se studií publikovanou

¹⁵³ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 268. ISBN 978-80-7502-131-1.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž s. 119.

¹⁵⁶ MATOUŠEK, O. a MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 185. ISBN 978-80-7367-825-8.

v roce 2021, jejímž závěrem bylo zjištění, že co do zamezení budoucí recidivy mladistvých se jeví účinnějším trestní opatření obecně prospěšných prací.^{157,158}

Z této studie též vyplývá, že čím dále mladistvý postupuje v trestním řízení, zvyšuje se pravděpodobnost, že v pozdějším životě bude páchat další trestnou činnost – v čím dřívější fázi trestního řízení je věc mladistvého skončena, tím nižší je pravděpodobnost jeho budoucí recidivy.¹⁵⁹ Tento závěr se jeví jako logický, vzhledem k tomu, že v průběhu trestního řízení budou spíše skončeny věci mladistvých, jenž jednak spolupracují a jeví zájem nápravu svého jednání a jednak nespáchali tak závažné provinění, aby jej bylo nutné projednat před soudem. Též tento závěr koresponduje s doporučením Výboru pro práva dítěte OSN pro Českou republiku, aby bylo více řízení vedených proti mladistvým skončeno mimosoudními sankcemi.¹⁶⁰

4.4 Efektivita dalších vybraných trestních opatření

Další trestní opatření nejsou jako hlavní opatření ukládána často a je tedy těžké posoudit jejich efektivitu v tuzemských podmínkách. U většiny z výše nehodnocených trestních opatření nedochází k významnému zásahu do každodenního života mladistvého, a mladistvý tak není odtržen od svého okolí – i z tohoto důvodu nejsou předmětem této práce.

Posledním zkoumaným trestním opatřením je peněžité opatření. U tohoto opatření je vhodné poukázat na skutečnost, že z právní úpravy nevyplývá povinnost soudu kontrolovat z jakého zdroje mladistvý finanční prostředky čerpá. Pokud finanční prostředky mladistvému poskytne bez protiplnění jiná osoba (např. rodiče), lze se jen těžko domnívat, že se mladistvý ze svého jednání poučí, jelikož v takovém případě sankce nepůsobí výchovně.

Ze studie provedené v USA¹⁶¹ vyplynulo, že při ukládání peněžitých sankcí¹⁶² mladistvým se ve dvou letech od uložení trestu recidivy dopustilo pouhých 27 % ze

¹⁵⁷ Ve studii byly porovnávány společně obecně prospěšné práce a intervenční programy na straně jedné a trestní opatření spojená s odnětím svobody na straně druhé.

¹⁵⁸ KOOPS-GEUZE, G. J., A WEERMAN, F. M. Community sanctions in youth justice compared to other youth crime responses: A meta-analysis. 2023, č. 20(2), s. 758-781. In: *journals.sagepub.com* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14773708211035305>

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Viz kapitola 1.2 této práce.

¹⁶¹ PIQUERO, A. R., a JENNINGS, W. G. Research Note: Justice System–Imposed Financial Penalties Increase the Likelihood of Recidivism in a Sample of Adolescent Offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2017, č. 15(3), s. 325-340. In: *doi.org* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z <https://doi.org/10.1177/1541204016669213>

¹⁶² V této studii byly do peněžité sankce zahrnuty též náklady řízení a náhrada škody poškozenému.

sledovaných osob, přičemž výše průměrné peněžité sankce činila přibližně 10 000 Kč. Nemám však za to, že by ukládání peněžitých opatření mělo za následek tak vysokou úspěšnost v prevenci recidivy i v tuzemských poměrech, a to zejména s přihlédnutím k obecné míře recidivy mladistvých v České republice. Vzhledem k relativně pozitivním výsledkům v zahraničí, se zde nabízí prostor, aby toto trestní opatření bylo českými soudy ukládáno častěji tak, aby mohl být posouzen jeho vliv na recidivu relevantně i v tuzemských podmínkách.

V tuzemsku je však toto trestní opatření ukládáno jako hlavní pouze okrajově.¹⁶³ Z Výzkumu vyplývá, že soudy toto trestní opatření neukládají, a to i přes to, že jsou k jeho uložení splněny podmínky – mladistvý byl výdělečně činný a spáchal majetkové provinění.¹⁶⁴

Často diskutovaným opatřením v souvislosti s trestáním mládeže je výchovné opatření probačního programu. Probační program může být uložen jako výchovné opatření vedle trestních opatření, u kterých to právní úprava umožňuje. Toto výchovné opatření by mělo být zaměřeno na další rozvoj mladistvého a prostředním probačního úředníka mu nabídnout vedení a pomoc. V současné době však na našem území není dostatek akreditovaných probačních programů (resp. v některých okresech nejsou žádné) a počet ukládání tohoto opatření klesá.¹⁶⁵ Vzhledem k omezené možnosti mladistvých pohybovat se mezi okresy, tak fakticky není možné v některých místech toto opatření uložit. Výzkumem IKSP však bylo prokázáno, že mladiství, jenž probační program dokončili se recidivy dopouštěli méně.¹⁶⁶ Též probační programy, jenž byly ukládány mladistvým, kteří spáchali provinění krádeže, se ukázaly jako účinné, nicméně též nebyly téměř ukládány.¹⁶⁷ Přitom krádež je nejčastějším proviněním v souvislosti s kterým jsou mladiství trestáni. Lze se tedy domnívat, že efektivnější a častější ukládání probačních programů v těchto případech by mohlo alespoň částečně snížit míru recidivy mladistvých.

Vzhledem ke skutečnosti, že současně ukládaná trestní opatření se nejeví jako efektivní vzhledem k počtu mladistvých recidivistů, je na místě učinit závěr, že by soudy měly častěji aplikovat ostatní trestní opatření v případech, kde to právní úprava

¹⁶³ Viz tabulka č. 2.

¹⁶⁴ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 273. ISBN 978-80-7502-131-1.

¹⁶⁵ VEČERKA, K.; HULMÁKOVÁ, J. a ŠTĚCHOVÁ, M. *Mladiství v procesu poruchové socializace*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019., s. 54. ISBN 978-80-7338-184-4.

¹⁶⁶ Tamtéž s. 55.

¹⁶⁷ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 273. ISBN 978-80-7502-131-1.

umožňuje. Tímto způsobem by mohlo při nejmenším dojít ke sběru relevantních dat ohledně účinnosti těchto trestních opatření. Vzhledem k tomu, že v současné době jsou trestní opatření nejčastěji ukládaným druhem opatření mladistvým¹⁶⁸, bylo by vhodné zaměřit se na častější ukládání jiných opatření, a to i z toho důvodu, že trestní opatření by měla být ukládána subsidiárně, a nikoliv primárně jako v současné praxi soudů.

¹⁶⁸ Viz tabulka č.1.

5 Postavení zákonných zástupců a nároky poškozených

Trestní řízení vedené proti mladistvému je specifické zvláštní ochranou mladistvého jakožto pachatele. Zvláštní ochrana je dána hlavně z důvodu nízkého věku mladistvého, a tedy i jeho nižší rozumové a mravní vyspělosti. Lze mít za to, že zvláštní ochrana je udělena i z důvodu, že je na trestnou činnost mladistvých možno nahlížet i tak, že se jedná o selhání společnosti ve výchově mladistvého. Nastává zde střet několika zájmů, jenž si vzájemně konkurují, přičemž vždy jeden z těchto zájmů musí převážit nad zbývajícími. Jedná se o zájem společnosti na potlačení kriminality, zájem poškozeného na náhradu jemu vzniklé újmy a zároveň zájem na ochranu a převýchovu mladistvého. K těmto zájmům lze přiřadit i zájem, resp. právo rodiče na dítě, tedy mladistvého, jenž je souzen za spáchané provinění.

5.1 Trestní opatření a odpovědnost a postavení rodičů

Dospěl-li soud k závěru, že mladistvý je rozumově a mravně vyspělý a je tedy trestně odpovědný, má mimo jiné možnost uložit mu trestní opatření. Za spáchaní provinění odpovídá mladistvý sám. Stejně tak sám odpovídá za splnění povinností a omezení vyplývajících z uloženého trestního opatření. Rodiče mladistvého nejsou v žádném případě trestně odpovědní za provinění spáchaná mladistvým. Je však možné je postihnout, pokud byla jejich chováním vůči mladistvému naplněna skutková podstata trestného činu ohrožování výchovy dítěte. Tohoto trestného činu se rodič dopustí i pokud ví, že mladistvý zamýšlí páchat trestnou činnost, ale od činu jej neodradí či mu nezamezí.¹⁶⁹ Za tento trestný čin bylo v roce 2021 odsouzeno 624 osob, z nichž překvapivě 70 % tvořily ženy.¹⁷⁰ Odsouzení za tento trestný čin tvořili přibližně 1 % odsouzených v roce 2021.¹⁷¹ Samozřejmě není podmínkou pro uložení tohoto trestu, aby byl mladistvý odsouzen za spáchané provinění, resp. aby provinění spáchal. Naopak též nemusí být rodič stíhán za tento trestný čin, pokud mladistvý spáchal provinění. Nicméně je vhodné na tuto skutkovou podstatu upozornit, jelikož se jedná v podstatě o jediný nástroj trestního práva, jak postavit rodiče mladistvého

¹⁶⁹ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. § 201 (Ohrožování výchovy dítěte). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2508. ISBN 978-80-7400-893-1.

¹⁷⁰ Jak trestáme § 201 za rok 2021. [online]. [cit. 2024-02-25] Dostupné z https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here.

¹⁷¹ Poměr odsouzených dle jaktrestame.cz a Statistických listů soudů pro trestní pro fyzické osoby, Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření z let 2013-2022, [cit. 2024-02-25]. Dostupné z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

k odpovědnosti za nedostatečnou péči o dítě, jež vedla ke spáchání provinění mladistvého.

Rodiče mladistvého též nenesou odpovědnost za plnění povinností a omezení vyplývajících z uloženého trestního opatření. Pokud je mladistvému uloženo například trestní opatření obecně prospěšných prací, musí tyto mladistvý vykonat zásadně osobně. Totéž přirozeně platí i pro trestní opatření spojená s omezením svobody mladistvého, či u dalších opatření. V souvislosti s tímto je vhodné upozornit na zvláštní povahu peněžitého opatření, u nějž není kontrolován původ finančních prostředků. Prakticky je tedy možné, aby peněžitý trest uhradili za mladistvého rodiče, nicméně tento krok je v rozporu s účelem zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Co se týče náhrady škody poškozenému je třeba se řídit dle § 2920 o. z. Mladistvý je povinen nahradit škodu byl-li způsobilý své jednání ovládnout a posoudit jeho následky. V zásadě bude tedy mladistvý odpovědný k náhradě škody vždy, když mu bude uloženo trestní opatření, jelikož předpokladem pro jeho uložení je trestní odpovědnost mladistvého, která v sobě již obsahuje ovládací a rozpoznávací schopnost. Pokud bude však prokázáno, že mladistvý spáchal provinění v souvislosti s tím, že nad ním byl zanedbán dohled, je osoba, která dohled zanedbala, povinná nahradit škodu společně a nerozdílně s mladistvým dle § 2921 odst. 1 o. z. Solidárně zavázané osoby a mladistvý se následně vypořádají dle míry zavinění (srov. § 2916 o. z.). Pro úplnost lze dodat, že nedostatek dohledu nad mladistvým prokazuje poškozený.¹⁷² V případě, že se u mladistvého projevuje závadné chování, spočívá náležitý dohled rodičů (resp. osob jež mají vykonávat nad mladistvým dohled) i ve zvýšeném zájmu o volný čas mladistvého a o jeho zájmy tak, aby takovému chování bylo zabráněno.¹⁷³

Vzhledem k tomu, že úprava § 2920 o. z. se výslovně zabývá pouze škodou, tedy majetkovou újmou, spáchanou mladistvým, nelze ji použít i na náhradu nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného bohatství. Lze mít tedy za to, že pokud soud mladistvému uloží splnit tyto povinnosti, bude k nim mladistvý bez výjimky vždy povinen sám a rodiče v těchto povinnostech vystupovat nebudou.

¹⁷² PAŠEK, Martin. § 2921 (Zanedbání náležitého dohledu). In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, marg. č. 8. ISBN: 978-80-7400-747-7.

¹⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001.

Uložení trestního opatření mladistvému je do určité míry zásahem do rodičovské odpovědnosti. Péče a práva rodičů vůči mladistvému jsou předmětem úpravy některých mezinárodních dokumentů. Například dle článku 18.2 Pekingských pravidel by mladistvý neměl být odňat z péče rodičů, a to ani částečně, pokud to není nezbytně nutné. Článkem 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte se zase státy zavazují poskytnout dětem (resp. mladistvým) ochranu a péči, přičemž berou ohled na práva rodičů a zákonných zástupců. Úmluva o právech dítěte čl. 40 odst. 2 písm. b) bod iii. zakotvuje povinnost státu umožnit rodičům a zákonným zástupcům přítomnost u rozhodování o věci mladistvého, tato povinnost se však nevztahuje na případy, kdy není v zájmu mladistvého, aby taková osoba byla přítomna.

Mladistvým by měla být zajištěna možnost udržovat kontakt s rodinou i během výkonu trestních opatření souvisejících s omezením jejich svobody, jedinou výjimkou z tohoto pravidla by mělo být, že kontakt mladistvého s rodinou není v jeho zájmu.¹⁷⁴ Omezení práva dítěte na styk s rodičem by nikdy nemělo být trestem.¹⁷⁵ Mladistvý má při výkonu odnětí svobody právo na pět hodin návštěv za kalendářní měsíc, což je o dvě hodiny více než mají dospělí vězni (srov. § 61 odst. 8 zák. č. 169/1999 Sb.). Věznice mají též povinnost spolupracovat s rodiči a zákonnými zástupci mladistvého. Tito mají například právo vyjádřit se k obsahu a formě přípravy mladistvého na budoucí povolání (srov. § 61 odst. 6 zák. č. 169/1999 Sb.).

Rodiče, kteří jsou zákonnými zástupci mladistvého, též disponují v rámci řízení vedeného proti mladistvému zvláštními právy, které korespondují s jejich právem na informace o dítěti. Jedná se například o tato zvláštní práva: být poučen o právech, která náleží mladistvému a zúčastnit se úkonů, kterých se může zúčastnit mladistvý dle § 43 z.s.v.m., účastnit se hlavního líčení dle § 54 z.s.v.m. a být o něm vyrozuměn dle § 64 z.s.v.m. Zákonným zástupcům mladistvého je též doručována obžaloba dle § 64 z.s.v.m. Významným právem zákonného zástupce je též volba obhájce mladistvého, pokud jej mladistvý sám nezvolí. I v tomto případě má však mladistvý právo zvolit si jiného obhájce.¹⁷⁶ Příbuzní v přímém pokolení, sourozenci, osvojitel, manžel či druh mohou za mladistvého podat stížnost, která může směřovat proti všem usnesením, toto však

¹⁷⁴ Evropská komise. Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem a důvodová zpráva, s. 24. In: *op.europa.eu* [online]. [cit. 2024-11-31]. Dostupné z <https://data.europa.eu/doi/10.2838/96793>

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. § 44 (Obhájce mladistvého). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 414. ISBN 978-80-7400-350-9.

nemohou činit proti vůli mladistvého. Jedinou výjimkou z tohoto výčtu jsou rodiče mladistvého, kteří pokud mají plnou způsobilost k právním úkonům,¹⁷⁷ mohou jakožto jeho zákonní zástupci podat stížnost i proti vůli mladistvého. Zákonný zástupce za mladistvého též může podat proti vůli mladistvého v jeho prospěch odvolání či jiný řádný nebo mimořádný opravný prostředek (srov. § 43 odst. 1 z.s.v.m.).

5.2 Náhrada újmy poškozeného při ukládání trestních opatření

V rámci rozhodnutí o potrestání mladistvého, může soud též rozhodnout o jeho povinnosti nahradit škodu, nemajetkovou újmu a vydat bezdůvodného obohacení poškozenému. Při rozhodování o právech poškozených dochází ke střetu zájmu na ochraně mladistvého a na jeho dalším zařazení do společnosti a zájmu poškozeného na obdržení zadostiučinění. Při úvahách o náhradě škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení, je u mladistvých třeba brát v potaz, že často nejsou výdělečně činní nebo jejich výdělky nedosahují výše jako u dospělých osob. Též je třeba přihlídnout ke skutečnosti, že uložení povinnosti mladistvému nahradit škodu poškozenému v nepřiměřené výši může ztížit mladistvému vstup do dospělého života a při nejhorším může též vést k dalšímu páchání trestné činnosti mladistvým za účelem obstarání finančních prostředků.

Poškozený není zákonem o soudnictví ve věcech mládeže zvlášť definován, použije se tedy úprava § 43 odst. 1 tr. ř., dle níž je poškozený „*Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“. Jedná se tedy o fyzickou nebo právnickou osobu, již vznikla újma v příčinné souvislosti s proviněním, včetně dílčího útoku pokračujícího provinění,¹⁷⁸ spáchaným mladistvým. Dle § 45 odst. 1 z.s.v.m. musí orgány činné v trestním řízení přihlížet k oprávněným zájmům poškozeného. Toto pravidlo se uplatní i při ukládání trestního opatření mladistvému. Pokud mladistvý prohlásí, že „... je připraven škodu vzniklou činem nahradit, jinak odčinit nebo přispět k narovnání škodlivých následků činu“¹⁷⁹ jsou orgány činné v trestním řízení povinny o

¹⁷⁷ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. § 43 (Zákonný zástupce mladistvého). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 406. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹⁷⁸ Srov. ust. § 12 odst. 12 tr. z.

¹⁷⁹ Viz ust. § 45 odst. 2 z.s.v.m.

této skutečnosti vyrozumět poškozeného, pokud je známa jeho adresa pobytu, sídlo, či místo podnikání.

Mladistvému může být uloženo nahradit škodu poškozenému, a to buď bez návrhu poškozeného výchovným opatřením, či mu může být tato povinnost nařízena v rámci uplatnění nároku poškozeného na náhradu vzniklé škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení (srov. § 228 tr. ř.).

5.2.1 Výchovné povinnosti mladistvého směřující k náhradě újmy

Povinnost mladistvého usilovat o vyrovnání s poškozeným a nahradit škodu nebo přispět k odstranění následků provinění může být stanovena v rámci výchovné povinnosti (srov. § 18 z.s.v.m.). Výchovné povinnosti jsou specifickým druhem opatření, které lze uložit pouze v rámci trestání mladistvých. Výchovnou povinnost lze uložit vedle všech trestních opatření kromě nepodmíněného odnětí svobody a vyhoštění. Též ji lze uložit vedle podmíněného upuštění od uložení trestního opatření, kde by soud měl tyto povinnosti ukládat zpravidla (srov. § 14 odst. 2 z.s.v.m.). Již ze znění zákona plyne, že mladistvý má o vyrovnání a náhradu škody *usilovat*, není tedy zapotřebí, aby k odstranění následků, vyrovnání, či náhradě škody skutečně došlo. Výrok o uložení výchovné povinnosti nahradit škodu není exekucním titulem a lze jej vyslovit i v případě, kdy není známa výše škody, resp. výše škody nemusí být ve výroku vůbec uvedena.¹⁸⁰ Současně s tímto výrokem soud odkáže poškozeného na vymáhání škody prostřednictvím občanskoprávního řízení.

Mladistvému též může být uložena povinnost odčinit škodlivé následky provinění, což se jeví jako přijatelnější varianta jak odčinit škodu, jež vznikla poškozenému. Za odčinění škodlivých následků lze považovat například omluvu, opravu věci, či provedení prací pro poškozeného.¹⁸¹ Tato výchovná povinnost se jeví jako vhodnou i ve vztahu k poškozenému, kdy bylo zjištěno, že poškození mimo jiné často očekávají, že v rámci spravedlnosti pachatel uzná svou vinu a bude se snažit o kompenzaci poškozeného, která nemusí nutně spočívat pouze ve finančním odškodnění.¹⁸²

¹⁸⁰ SOTOLÁŘ, Alexander. § 18 (Výchovné povinnosti). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 194. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹⁸¹ VISINGER, Radek. Náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 3, s. 74-79. ISSN 1213-5313.

¹⁸² KELLNER T., HÝL P., ŠVADLENOVÁ M., FAMĚROVÁ R. Studie potřeb obětí trestných činů. Probační a mediační služba, 2020, s. 18. In: *pmscr.cz* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z

Mladistvému může být uloženo vedle trestního opatření i výchovné opatření zaplatit přiměřenou částku na pomoc obětem trestné činnosti [srov. § 18 odst. 1 psím. c) z.s.v.m.]. Na rozdíl od peněžitého opatření zde zákon nestanoví, jaká částka je považována za přiměřenou a nestanoví ani horní hranici sazby tohoto opatření, pouze je stanovena možnost nařídit mladistvému splnit tuto povinnost jednorázově či ve splátkách. Peněžitá částka na pomoc obětem trestné činnosti není určena přímo pro poškozeného. Tyto prostředky spravuje Ministerstvo spravedlnosti, které ze speciálního účtu na žádost vyplácí peněžitou pomoc zejména obětem, jímž v rámci trestné činnosti vznikla újma na zdraví nebo pozůstalým po obětech trestné činnosti (srov. § 23 odst. 2 zák. č. 45/2013 Sb.). Vyplacením této peněžité pomoci přechází na stát právo oběti na náhradu škody po pachateli, a to v rozsahu vyplacené dávky. Namísto poškozeného tedy pak tento nárok může vymáhat stát.

Vzhledem k tomu, že výčet výchovných opatření v § 18 odst. 1 z.s.v.m. je pouze demonstrativní, je možné nařídit mladistvému uspokojení poškozeného i jiným způsobem, typicky se může jednat například o povinnost mladistvého vydat bezdůvodné obohacení získaného proviněním.¹⁸³ Všechna uvedená výchovná opatření mají směřovat k tomu, aby byly napraveny vztahy mezi mladistvým a poškozeným.¹⁸⁴

Jak ovšem vyplývá z tabulky č. 1 výchovná opatření jsou ukládána spíše méně, a rozhodně tedy není pravidlem, že by soud mladistvému společně s trestním opatřením uložil v rámci výchovného opatření povinnost nahradit škodu, či jinak se vyrovnat s poškozeným.

5.2.2 Uplatnění nároku na náhradu újmy poškozeným

Výše popsaná výchovná opatření a náhradu škody a nemajetkové újmy poškozeného nelze zaměňovat a soud je může přiměřeně uložit i vedle sebe. Poškozený svůj nárok na odškodnění uplatňuje dle ustanovení trestního řádu, jelikož zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje jeho vlastní úpravu.

V rámci adhezního řízení se poškozený může domáhat náhrady škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení dle § 43 odst. 3 tr. ř. Svůj nárok

https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_PZJII_STUDIE_POTREB_OBETI_200820.pdf

¹⁸³ SOTOLÁŘ, Alexander. § 18 (Výchovné povinnosti). In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 194. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹⁸⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 12, s. 341-352. ISSN 1213-5313.

musí poškozený uplatnit v souladu s ustanoveními trestního řádu, nejpozději tedy u hlavního líčení před zahájením dokazování (srov. § 206 tr. ř.). Pokud poškozený uplatňuje tyto nároky v rámci adhezního řízení, musí předložit doklady, jenž osvědčují výši jím požadovaných nároků. Škoda nebo nemajetková újma je nahrazena v penězích, bezdůvodné obohacení se vydává (srov. § 43 odst. 3 tr. ř.). Předmětem adhezního řízení je zjištění, zda vznikla škoda, nemajetková újma, či bezdůvodné obohacení a určení jejich výše. Na rozdíl od výroku o uložení výchovného opatření je výrok o uložení povinnosti nahradit škodu, újmu, či vydat bezdůvodné obohacení exekučním titulem.¹⁸⁵

Pokud mladistvý poskytne poškozenému náhradu škody, nemajetkové újmy či vydá bezdůvodné obohacení již během řízení proti mladistvému, nemůže v tomto případě poškozený uplatnit svůj nárok v adhezním řízení.

Poškozený se může náhrady škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení domáhat i prostřednictvím civilní žaloby. Volba řízení, v jehož rámci poškozený uplatňuje své nároky je na poškozeném, nároky smí však uplatnit pouze v jednom z těchto řízení. V případě, kdy poškozenému nebude přiznán nárok na odškodnění v rámci adhezního řízení, ačkoliv jej poškozený uplatnil, odkáže jej soud na civilní řízení dle § 229 tr. ř.

¹⁸⁵ Tamtéž.

Závěr

Cílem této práce bylo popsat současnou právní úpravu trestních opatření a jejich efektivitu. Dále bylo cílem prozkoumat postavení zákonných zástupců při ukládání trestního opatření a postavení poškozených a jejich možnosti uplatnění nároků na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení.

Co se týče uplatnění nároků poškozených je právní úprava vztahující se na mladistvé obdobná úpravě dospělých, resp. stejně jako u dospělých je použito právní úpravy trestního řádu. Specifické je však uložení výchovných opatření, kdy mladistvému může být uložena povinnost nahradit škodu způsobenou proviněním, aniž by poškozený tento nárok uplatnil.

Lze shrnout, že trestní opatření jsou nejčastěji ukládaným opatřením dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. I přes jejich časté využití se úprava zákona o soudnictví ve věcech mládeže v mnoha ohledech jeví jako nedůsledná, což lze přisuzovat tomu, že tento zákon je ve speciálním postavení k obecným trestním předpisům a předpokládá tedy, že část právní úpravy se bude řídit právě těmito předpisy. Obecné trestní předpisy ale zřídka reflektují zvláštní postavení mladistvého v trestním řízení a potřebu jeho zvláštní ochrany. Toto mimo jiné vyplývá i z důvodových zpráv trestního zákoníku a trestního řádu, jež se dopadem ustanovení těchto zákonů na mladistvé zabývají zcela sporadicky.

Co se týče počtu, druhů a možností ukládání trestních opatření, lze úpravu trestních opatření považovat za odpovídající mezinárodním standardům. Přestože zákon o soudnictví ve věcech mládeže připouští poměrně velké množství druhů trestních opatření, ve skutečnosti je jich aplikována menšina. Z celkových dvanácti trestních opatření jsou pravidelně jako hlavní ukládány pouze čtyři, jimiž jsou podmíněné odnětí svobody, podmíněné odnětí svobody s dohledem, nepodmíněné odnětí svobody a obecně prospěšné práce.

Lze uzavřít, že současné trestání mladistvých je neefektivní, jelikož více než polovina trestaných mladistvých se později v životě dopustí dalšího trestného jednání. U některých trestních opatření navíc chybí efektivní kontrola výkonu (např. domácí vězení), u jiných jsou stanoveny podmínky tak, že jsou fakticky velmi omezené případy, kdy je možné dané trestní opatření aplikovat (např. peněžité opatření) a některé soudy nevyužívají, ačkoliv jsou k tomu splněny veškeré podmínky. Z dostupných empirických výzkumů vyplývá, že v rámci zamezení recidivy se velmi efektivně jeví uložení zkušební doby, která ovšem není mladistvým ukládána dostatečně často a v dostatečně

vysoké sazbě. Lze se domnívat, že ukládáním delších zkušebních dob, by mohlo dojít ke snížení recidivy mladistvých. Jedná se přitom o institut, který je v naší právní úpravě ukotven, tedy by stačilo jej využívat vhodnějším způsobem.

Seznam zkratek

„IKSP“	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
„OSN“	Organizace spojených národů
„O.Z.“	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
„tr. ř.“	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
„tr. z.“	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
„Výzkum“	Výzkum, jenž proběhl v letech 2008-2013, který sledoval 204 odsouzených mladistvých na našem území, který byl publikován v knize <i>Efektivita sankcionování mladistvých</i>
„z.s.v.m.“	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
„Zpráva o poměrech mladistvého“	Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BERKOVÁ, Ivona. Uspokojení nároku poškozeného v trestním řízení, a to zejména ve vztahu k zajištěnému a odčerpanému majetku. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 6, s. 139-145. ISSN 1213-5313.
- BRUCKNEROVÁ, Eva. Možnosti ukládání trestního opatření obecně prospěšných prací mládeži. *Právní rozhledy*, 2020, č. 20, s. 714-718. ISSN 1210-6410.
- KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-042-3.
- MATOUŠEK, O. a MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MENDEL, R. A. *Mládeži nepřístupno: Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Prameny. ISBN 978-80-7338-146-2.
- PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7.
- ŠÁMAL, Pavel. K povaze provinění a účinné lítosti u mladistvého. *Právní rozhledy*. 2004, č. 24, s. 887-894. ISSN 1210-6410.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-350-9.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1151. ISBN 978-80-7400-893-1.
- ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B., HRUŠÁKOVÁ, M. Sankcionování mladistvých v praxi českých soudů pro mládež: poznatky z empirického výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 2, s. 33-37. ISSN 1213-5313.
- ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-131-1.
- SCHEINOST, M. a VÁLKOVÁ, H. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. IV., Sankční politika a její uplatňování*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7.

- SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2022. ISBN 978-80-7338-200-1.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 12, s. 341-352. ISSN 1213-5313.
- SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 2, s. 29-34. ISSN 1213-5313.
- SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 3, s. 62-74. ISSN 1213-5313.
- VÁLKOVÁ, H.; KUČTA, J. a HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Beckovy mezioborové učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3.
- VEČERKA, K.; HULMÁKOVÁ, J. a ŠTĚCHOVÁ, M. *Mladiství v procesu poruchové socializace*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019., s. 38. ISBN 978-80-7338-184-4.
- VISINGER, Radek. Náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 3, s. 74-79. ISSN 1213-5313.
- ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-848-2.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád: Komentář. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO141_1961CZ. In: *aspi.cz* [online]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X
- Evropská komise. Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem a důvodová zpráva. In: *op.europa.eu* [online]. Dostupné z <https://data.europa.eu/doi/10.2838/96793>
- Jak trestáme za rok 2021. In: *jaktrestame.cz* [online]. Dostupné z https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here
- KELLNER T., HÝL P., ŠVADLENOVÁ M., FAMĚROVÁ R. Studie potřeb obětí trestných činů. Probační a mediační služba, 2020, s. 18. In: *pmscr.cz* [online]. Dostupné z https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_PZJII_STUDIE_POTREB_OBETI_200820.pdf
- KOOPS-GEUZE, G. J., A WEERMAN, F. M. Community sanctions in youth justice compared to other youth crime responses: A meta-analysis., 2023, č. 20(2), s. 758-781. In: *journals.sagepub.com* [online]. Dostupné z <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14773708211035305>

- LAMBIE I., RANDELL I., The impact of incarceration on juvenile offenders, *Clinical Psychology Review*, Volume 33, Issue 3, 2013. In: *sciencedirect.com* [online]. Dostupné z <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S027273581300010X>. ISSN 0272-7358
- PIQUERO, A. R., a JENNINGS, W. G. Research Note: Justice System–Imposed Financial Penalties Increase the Likelihood of Recidivism in a Sample of Adolescent Offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2017, č. 15(3), s. 325-340. In: *doi.org* [online]. Dostupné z <https://doi.org/10.1177/1541204016669213>
- Probační a mediační služba. Agendy Probační a mediační služby v letech 2018–2022, s. 41. In: *pmscr.cz* [online]. Dostupné z https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf.
- Rada Evropy. Over 1.8 million people under the supervision of probation agencies in Europe, according to Council of Europe. In: *search.coe.int* [online]. Dostupné z [surveyhttps://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809486f6](https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809486f6)
- Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. In: *publicsearch.coe.int* [online]. Dostupné z <https://rm.coe.int/09000016805d2716>.
- Rezoluce Valného shromáždění OSN 40/33 ze dne 29. 11. 1985. Dostupné [z https://www2.ohchr.org/english/law/pdf/beijingrules.pdf](https://www2.ohchr.org/english/law/pdf/beijingrules.pdf).
- Rezoluce Valného shromáždění OSN 45/112 ze dne 14. 12. 1990. Dostupné z <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>
- Rezoluce Hospodářské a sociální rady OSN 1997/30 ze dne 21. 7. 1997. Dostupné z <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-action-children-criminal-justice-system>
- Rezoluce Valného shromáždění OSN 45/113 ze dne 14. 12. 1990. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-rules-protection-juveniles-deprived-their-liberty>
- SMITH, Nikki. Children's Rights Nationally and Internationally during the Deportation of Their Parents or Themselves: Does the Right to Sovereignty Trump the Best Interest of the Child. *Crit*, 2012, 5:ii., s. 1. In: *heinonline.orr*g [online]. Dostupné z <https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/tcrit5&id=189&collection=journals&index=>
- Statistické listy trestní pro fyzické osoby, Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření z let 2013-2022. In: *cslav.justice.cz* [online]. dostupné z https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy_statistickych-listu.html

- Úmluva o právech dítěte. In: vlada.gov.cz [online]. Dostupné z <https://vlada.gov.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/#>
- Vězeňská služba České republiky. Základní informace o jednotlivých věznicích. In: [vscr.cz](https://www.vscr.cz) [online]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/#>
- Vězeňská služba České republiky. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022. In: [vscr.cz](https://www.vscr.cz) [online]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>
- Vláda ČR. Závěrečná doporučení ke spojené páté a šesté pravidelné zprávě České republiky. In: vlada.gov.cz [online]. Dostupné z [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/CRC-CO-5_6-CZ-preklad-konecna-verze.pdf](https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/CRC-CO-5_6-CZ-preklad-konecna-verze.pdf)
- WILSON, D.B., MACKENZIE, D.L. A MITCHELL, F.N. Effects of Correctional Boot Camps on Offending. Campbell Systematic Reviews. 2005 In: doi.org [online]. Dostupné z <https://doi.org/10.4073/CSR.2003.1>

3. Seznam použitých právních předpisů

- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 45/2013 Sb., obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majtkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
- Vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů

- Instrukce Ministerstva spravedlnosti, č.j. 505/2001-Org, ze dne 3.12.2001, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

4. Seznam použité judikatury

- Nález Ústavního soudu ze dne 10.12.2019, sp. zn. II. ÚS 1624/19
- Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze 6. 4. 1979, sp. zn. 1 Tz 11/79, (č. 5/1980 Sb. rozh. tr.)
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky z 19. 1. 1984, sp. zn. 11 To 112/83, (č. 22/1985 Sb. rozh. tr.)
- Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 8. 1987, sp. zn. 1 Tz 23/87, (č. 51/1988 Sb. rozh. tr.)
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 1997, sp. zn. 2 Tzn 60/97, (č. 13/1998 Sb. rozh. tr.)
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze 4.9.2002, sp. zn. 4 Tz 51/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.1. 2001 sp. zn. 7 Tz 289/2000, (č. 35/2001 Sb. rozh. tr.)
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.4. 2004, sp. zn. 11 Tdo 178/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006, (č. 19/2007 Sb. rozh. tr.)
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1457/2010, (č. 30/2011 Sb. rozh. tr.)
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 5 Tdo 335/2015, (č. 11/2016 Sb. rozh. tr.)
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 21.10.2010, sp. zn. Tpjn 300/2009, (č. 2/2011 Sb. rozh. tr.)
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. Tpjn 304/2010, (č. 20/2011 Sb. rozh. tr.)
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3.11.2005, sp. zn. 1 To 55/2005
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9.10.2003, sp. zn. 2 To 144/2003
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5.12.2018 č.j. 31 Tmo 5/2018-119

- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 7. 1998, sp. zn. 12 To 278/98
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26.1.2022, sp.zn. 12 To 20/2022
- Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5, č.j. 5 Tm 37/2007-123
- Rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 27.2.2013, č.j. 2 Tm 13/2012-99
- Rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 9.2.2015, č.j. 1 Tm 1/2015–73
- Usnesení Okresního soudu v Jičíně ze dne 22.1.2020 č.j. 2 Tm 2/2018-166

5. Seznam ostatních zdrojů

- Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, č. 218/2003 Dz
- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Počet pravomocně uložených trestních opatření a výchovných a ochranných opatření v letech 2013–2022..... 16

Tabulka č. 2 – Počet pravomocně uložených trestních opatření v letech 2013–2022 .. 19

Tabulka č. 3 – Počet přeměn trestního opatření podmíněného odnětí svobody (včetně podmíněného odnětí svobody s dohledem) na trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody 44

Tabulka č. 4 – Procenta upuštění od uložení trestního opatření v poměru ke všem hlavním uloženým trestním opatřením v letech 2013-2022 50

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Sdělení Ministerstva spravedlnosti

Příloha č. 2 – Sdělení Vězeňské služby České republiky

Příloha č. 1 – Sdělení Ministerstva spravedlnosti

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR

Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2

Oddělení styku s veřejností

VÁŠ DOPIS č. j.:
ZE DNE:
NAŠE č. j.: MSP-36/2024-OSV-OSV/4

VYŘIZUJE: Mgr. Helena Havlíková
TEL.: +420 221997270
FAX: +420 224 919 927
E-MAIL: info@msp.justice.cz

Vážená paní
Terezie Dvořáková
DS: [REDACTED]



Praha 16.01.2024

Počet listů: 1

Přílohy: 1

Žádost o informace

Vážená paní Dvořáková,

Ministerstvo spravedlnosti dne 10. 1. 2024 obdrželo Vaši žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, kterou žádáte statistické údaje o trestních opatřeních ukládaných mladistvým.

K Vaší žádosti Vám sdělujeme následující:

V příloze zasíláme požadovaná data, která má justiční statistika zdejšího úřadu k předmětné problematice k dispozici, a to data za roky 2008 až 2022.

Na listu „Trestu“ jsou uložena trestní opatření za roky 2008 až 2022. Data se týkají pravomocně skončených věcí a jsou z tzv. statistických listů soudů.

Na listu „Výsledky soud“ je uvedeno, jak řízení před soudem v letech 2008 až 2022 skončilo. Data se týkají pravomocně skončených věcí a jsou z tzv. statistických listů soudů.

Na listu „Ochranná a výchovná opatření“ je uvedeno, zda bylo uloženo výchovné či ochranné opatření, přičemž data se týkají pravomocně skončených věcí a jsou z tzv. statistických listů soudů.

Na listu „Přeměny“ jsou uvedeny přeměněny z podmíněného trestního opatření na nepodmíněné trestní opatření. Data jsou z jiného datového zdroje, z tzv. výkaz soudů, a nejsou tedy plně srovnatelné s daty ze statistických listů.

Na listu „Rozhodnutí SZ“ je uvedeno, jak státní zástupce rozhodoval, včetně odklonů. Data se týkají věcí, v nichž došlo ke konečnému rozhodnutí státního zástupce jsou z tzv. statistických listů státních zastupitelství, přičemž kvůli časovému posunu se mohou mírně lišit od dat od soudů (např. se může stát, že z dat vychází, že v daném roce bylo odsouzeno více lidí, než bylo obžalováno).

Co se týče dat o dalším páčání trestné činnosti v dospělém životě, nemá tyto Ministerstvo spravedlnosti k dispozici a není mu známo, kdo případně těmito daty disponuje.

S pozdravem

Mgr. et Mgr. Jacek Morávek
vedoucí oddělení styku s veřejností
Ministerstva spravedlnosti ČR

Mgr. Jacek Morávek
Ministerstvo spravedlnosti ČR
Elektronicky podepsáno: 16.01.2024 11:05:40
T=Vedoucí oddělení, SERIALNUMBER=P872299, G=Jacek,
SN=Morávek, CN=Mgr. Jacek Morávek, OU=02559, OU=Oddělení
styku s veřejností, O=Česká republika - Ministerstvo spravedlnosti,
OID.2.5.4.97=NTRCZ-00025429, C=CZ



Příloha č. 2 – Sdělení Vězeňské služby České republiky



Vězeňská služba České republiky Generální ředitelství Praha

Soudní č. 1672/1a, pošt. přihrádka 3, 140 67 Praha 4, tel.: 244 024 111, fax: 244 024 809, ISDS: b86abcb

Č. j.: VS-48340-4/ČJ-2024-800040-INFZ

V Praze dne 4. března 2024

Dle rozdělovníku

Počet výtisků: 1

Výtisk č.: 1

Počet stran: 1

SDĚLENÍ

ve věci žádosti o poskytnutí informace

Vězeňská služba České republiky, se sídlem Soudní 1672/1a, 140 67 Praha 4, subjekt povinný ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů („povinný subjekt“), obdržela dne 22. února 2024 prostřednictvím datové zprávy požadavek na poskytnutí informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů („zákon o svobodném přístupu k informacím“), který podala paní Terezie Dvořáková, [REDACTED] ID datové schránky: [REDACTED] („žadatel“); zaevidovala jej pod čj. VS-48340-1/ČJ-2024-800040-INFZ.

I.

Žádost o poskytnutí informace obsahovala následující požadavky (cit.): „žádám o zpřístupnění informace, kolik mladistvých bylo od roku 2013 do současnosti umístěno v zabezpečovací detenci za každý dotčený rok. Dále Vás žádám o zpřístupnění informace po jakou dobu mladiství jednotlivé opatření zabezpečovací detence vykonávali, pokud Vězeňská služba ČR takovou informaci disponuje.“

II.

Povinný subjekt sděluje žadateli, že ve Statistických ročenkách Vězeňské služby České republiky (<https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>) je uvedeno věkové složení chovanců vždy k 31. 12. daného roku. Od roku 2013 až do roku 2023 nebyl vězněn žádný mladiství chovanec. Druhá otázka je tímto bezpředmětná.

Jaroslav Bauer
ředitel odboru správního
z p. Mgr. Alice Hladíkové

Rozdělovník:

	Adresát	Způsob doručení
1.	Vězeňská služba České republiky, Soudní 1672/1a, 140 00 Praha 4 Terezie Dvořáková, [REDACTED]	uloženo do spisu

Mgr. Alice Hladíková

04.03.2024 15:18:06

Digitálně podepsal:
Mgr. Alice Hladíková
Vězeňská služba České republiky
ID vodu: Z pov...

Trestní opatření ukládaná mladistvým

Abstrakt

Tématem této diplomové práce jsou trestní opatření a jejich účinnost. Práce se v úvodu věnuje kritériím, dle kterých soud určuje druh a výměru trestního opatření, pramenům právní úpravy a základním pojmům souvisejícím s trestními opatřeními. Dále práce popisuje současnou právní úpravu trestních opatření, přičemž u jednotlivých opatření vždy rozebírá, v čem dané trestní opatření spočívá, jakým způsobem je vykonáváno, jak se liší od korespondujícího trestu, jenž se ukládá dospělým, a jaké jsou praktické aspekty daného trestního opatření. Též jsou rozebírány nedostatky a návrhy na možné změny trestních opatření v současné právní úpravě.

Ve třetí části se práce věnuje institutu upuštění od uložení trestního opatření, jenž je s právní úpravou trestních opatření velmi úzce spjat. V rámci tohoto institutu se práce soustředí na otázky, za jakých podmínek lze od uložení trestního opatření upustit, jakým způsobem tento institut funguje a kdy je možné jej uložit podmíněně.

Dále je věnována pozornost efektivitě vybraných trestních opatření. Práce rozebírá a upozorňuje na výsledky studií a empirických výzkumů na toto téma, jenž v minulých letech proběhly na našem území či v zahraničí. Konkrétně práce rozebírá efektivitu trestních opatření podmíněného a nepodmíněného odnětí svobody, obecně prospěšných prací a peněžitého opatření. V souvislosti s efektivitou trestních opatření je též krátce věnován prostor výchovnému opatření probačního programu.

Na závěr se práce zabývá vlivem trestních opatření, resp. specifickou úpravou trestání mladistvých, na zákonné zástupce mladistvých a poškozené. Přičemž u poškozených se práce zabývá výlučně uplatňováním jejich nároků na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení.

Součástí práce jsou též vybrané části výroků o vině a trestu, resp. trestních opatření, jež byly za účelem zpracování této diplomové práce vyžádány ze strany okresních a krajských soudů.

Klíčová slova:

mladiství, trestní opatření, účinnost trestních opatření, náhrada újmy mladistvým, upuštění od uložení trestního opatření

Penal measures imposed on juvenile offenders

Abstract

The topic of this thesis is punitive measures and their effectiveness. In the introduction the thesis is devoted to present the criteria according to which the court determines the type and the length of a punitive measure, the sources of legislation and the basic terms related to punitive measures. The thesis then describes the current legal regulation of punitive measures, always discussing for each measure what it consists of, how it is implemented, how it differs from the corresponding punishment imposed on adults and what the practical aspects of the punitive measure are. The shortcomings and proposals for possible changes to the penal measures in the current legislation are also discussed.

The third part of the thesis deals with waiving the imposition of punitive measures, which is very closely linked to the legislation on punitive measures. The thesis focuses on the conditions under which the imposition of a punitive measure can be waived, how this institute works and when it is possible to impose it conditionally.

Furthermore, attention is paid to the effectiveness of selected criminal measures. The thesis analyses and highlights the results of studies and empirical research on this topic, which have been carried out in the past years in the Czech republic or abroad. In particular, the thesis analyses the effectiveness of the criminal measure of suspended and unconditional imprisonment, community service and monetary punishment. In connection with the effectiveness of penal measures, the thesis also briefly mentions the educational measure of the probation programme.

Finally, the thesis deals with the influence of punitive measures on the legal guardians of juveniles and victims. As far as victims are concerned, the thesis deals exclusively with the application of their claims for compensation for damages, non-pecuniary damage and the release of unjustified enrichment.

The thesis also includes selected parts of the the guilty verdict and sentences, which were provided by the district and regional courts for the purpose of this thesis.

Key words:

punitive measures, juveniles, the effectiveness of punitive measures, compensatory damages, waiving the imposition of punitive measures